

Uzrok, tijek i posljedice krize u Grčkoj

Bernelić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:927730>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za ekonomiju i turizam
„Dr. Mijo Mirković“

IVA BERNELIĆ

UZROCI, TIJEK I POSLJEDICE KRIZE U GRČKOJ

Diplomski rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za ekonomiju i turizam
„Dr. Mijo Mirković“

IVA BERNELIĆ

UZROCI, TIJEK I POSLJEDICE KRIZE U GRČKOJ

Diplomski rad

JMBAG: 0303004013, izvanredni student

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Međunarodne financije

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Međunarodna ekonomija

Mentor: Prof.dr.sc.Ines Kersan Škabić

Pula, listopad 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, dolje potpisani, Iva Bernelić, kandidat za magistra ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo koja autorska prava. Izjavljujem, također, da ni jedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Iva Bernelić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Uzroci, tijek i posljedice krize u Grčkoj koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog dijela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____, _____ godine

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Financijske krize	3
2.1. Uzroci financijskih kriza	3
2.1.1. Tradicionalni pristup	4
2.1.2. Signalni pristup	4
2.2. Vrste financijskih kriza	5
2.2.1. Valutne krize	5
2.2.2. Bankarske krize	8
2.2.3. Dvostruke (twin) krize	10
2.2.4. Dužničke krize	11
2.3. Globalna kriza iz 2008. godine	11
3. Temeljna obilježja Grčke	14
3.1. Gospodarstvo	15
3.2. Povijest grčkog zaduživanja	17
3.3. Temeljni makroekonomski pokazatelji Grčke	18
4. Kriza grčkog gospodarskog sustava	29
4.1. Uzroci krize	30
4.2. Tijek krize	33
4.3. Posljedice krize	41
4.3.1. Grexit i utjecaj na euro	43
5. Uloga „velike trojke“ u rješavanju grčke krize	46
5.1. Odnos Europske komisije i Grčke	46
5.1.1. Mehanizam za europsku financijsku stabilnost (MEFS)	47
5.2. Odnos Europske središnje banke i Grčke	47
5.3. Odnos Međunarodnog monetarnog fonda i Grčke	49
6. Perspektive razvoja Grčke u budućnosti	51
7. Zaključak	55
Literatura	57
Popis slika, tablica i grafikona	61
Sažetak	62
Summary	63

1. Uvod

Neravnomjerna i nepravedna raspodjela sredstava, odnosno nacionalnog dohotka dovodi do nastanka kriza u gospodarskom sustavu. Ukoliko ne postoji pravedan sustav raspodjele javlja se sve dublji jaz između društvenih slojeva gdje bogati postaju sve moćniji, a siromašni postaju još siromašniji. Sredine nema.

Tema ovog diplomskog rada je analiza grčkog gospodarstva u vrijeme globalne financijske krize, predviđanje oporavka te perspektive za daljnji razvoj Grčke.

Rad je podijeljen na sedam tematskih cjelina kako bi se što jasnije i detaljnije objasnila tematika cijelog rada.

Prvi dio rada predstavlja uvod gdje se čitatelja upoznaje s tematikom, strukturom rada te metodama koje su korištene u stvaranju istog.

U drugom djelu govori se o financijskim krizama općenito, njihovim vrstama te načinima na koji se postojanje krize može utvrditi. Valutna i bankarska kriza samo su neke od vrsta financijskih kriza koje se u drugom poglavlju spominju. Drugo poglavlje još donosi pregled globalne financijske krize koja se u svijetu pojavila 2008. godine; uzroke globalne krize i posljedice koje je ostavila na gospodarstvo.

Osnovna obilježja Grčke, kako geografska tako i ekonomska, prikazana su u trećem poglavlju rada. Članstvo Grčke u Europskoj uniji te sudjelovanje u njezinim institucijama također je prikazano u trećem poglavlju. U ovom poglavlju opisana je i povijest grčkog zaduživanja, a nekoliko grafičkih prikaza na kraju poglavlja doprinijet će boljem razumijevanju tematike.

U četvrtom poglavlju pažnja se posvećuje krizi grčkog gospodarskog sustava počevši od 2008. godine pa sve do danas. Kronološki prikaz događanja detaljno opisuje stanje u gospodarstvu. Što je uzrokovalo krizu, kako se kriza razvijala te što je Grčka poduzimala kako bi spriječila daljnje širenje krize; koje su posljedice koje je kriza ostavila na Grčku, grčko stanovništvo i Europu općenito.

U petom poglavlju prikazana je suradnja Grčke s Europskom središnjom bankom, Europskom komisijom te Međunarodnim monetarnim fondom u godinama pogođenim krizom. Enormne svote novca koje je Grčka pozajmila od spomenutih institucija stvorile su njihovu dugotrajnu povezanost.

Pretposljednje poglavlje prikazuje perspektive razvoja Grčke u nadolazećim godinama; procijenjeno trajanje prekomjernog javnog duga te načini na koji je moguće grčko gospodarstvo vratiti u doba prije 2008. godine kada je domaća ekonomija bila u fazi uzleta.

Posljednje, sedmo poglavlje, objedinjuje sva prethodna poglavlja, ističe njihove najvažnije dijelove i daje zaključne činjenice i razmišljanja glede kompletnog sadržaja prikazanog na stranicama ovog rada.

Na samom kraju rada, ispisan je popis korištene literature u istraživanju i pisanju samog rada, popis grafikona, tablica i slika, te sažetak rada na hrvatskom i engleskom jeziku.

Prilikom izrade ovog diplomskog rada korištene su znanstveno-istraživačke metode među kojima se najviše ističu metoda klasifikacije, deskripcije, metoda analize i sinteze, induktivno-deduktivna metoda te komparativna metoda.

2. Financijske krize

Posljednji niz godina gotovo svakodnevno se susrećemo s pojmovima kao što su recesija, inflacija, financijska kriza, globalna kriza i sl.

Razlog tome je snažna povezanost zemalja na globalnoj razini, odnosno globalizacija koja nam omogućuje vrlo brzi prijenos informacija s jedne strane zemaljske kugle na drugu. Upravo je zato posljednja globalna kriza iz 2008. godine koja je zahvatila svijet još uvijek prisutna u dijelu europskih zemalja. Pretežno su to manja gospodarstva koja imaju slabije razvijene mehanizme za rješavanje negativnih učinaka krize, dok su velika gospodarstva u velikoj mjeri suzbila krizu.

„Ako investitori izgube povjerenje u ekonomiju i njezinu valutu (što znači i u devizni tečaj koji označuje cijenu te valute), mogu početi prodavati svoje investicije denominirane u toj valuti. Ako bi to radio veći broj investitora u kratkom vremenskom razdoblju, radi se o špekulativnom napadu na tu valutu i njezin tečaj prema drugim valutama.“ (Bilas, Grgić, 2008.)

Financijska kriza u širem smislu predstavlja situaciju na tržištu kada imovina počinje rapidno gubiti na vrijednosti, a investitori masovno prodaju imovinu koju posjeduju ili povlače depozite iz banaka očekujući daljnji pad vrijednosti. Ako se financijsku krizu na vrijeme ne zaustavi ona može dovesti do recesije ili pak do bankrota države.

2.1. Uzroci financijskih kriza

„Uzroci financijskih kriza su u neodgovarajućoj državnoj politici prema financijskom sustavu, državnoj politici prema priljevu stranog kapitala i državnoj makroekonomskoj politici. Državna politika prema financijskom sustavu oslonjena je pretežno na banke koje su često sklone moralnom hazardu i ulaze u rizično kreditiranje i zaduživanje.“ (Bilas, Grgić, 2008.)

Kroz povijest pa sve do danas poznata su dva ključna pristupa kojima se otkrivaju uzroci nastanka financijskih kriza, a to su tradicionalni i signalni pristup.

Jačanje procesa financijske liberalizacije i deregulacije povećao je osjetljivost bankarskog sustava što se najviše osjeća kroz sve češće poremećaje u bankarskom sustavu.

2.1.1. Tradicionalni pristup

Tradicionalni pristup se zasniva na bilanci plaćanja koristeći ekonometrijske modele i testove kojima nastoji utvrditi uzroke nastanka valutne krize.

Metodologija tradicionalnog pristupa u pronalaženju uzroka nastanka financijskih kriza je prilično ujednačena.

„To znači da se u situacijama koje primjenjuju ovu metodu, kriza najčešće definira pomoću indeksa pritisaka na deviznom tržištu, koji odražava promjene deviznih rezervi, tečaja i kamatnih stopa.“ (Ahec-Šonje, 1999.)

Prednost tradicionalne metode jest svakako jednostavnost pristupa te tumačenja jer se informacije o budućoj krizi izražavaju jednim brojem. Upravo je ta prednost ujedno i nedostatak tradicionalnog pristupa zato što je onemogućeno rangiranje indikatora po njihovoj snazi, odnosno utjecaju u najavi buduće krize.

Budući se ova metoda pretežno bavi analizom već nastalih kriza, rijetko ju se pri vođenju ekonomske politike može koristiti kao kvalitetan sustav za prognoziranje kriza.

2.1.2. Signalni pristup

Graciela L. Kaminsky i Carmen M. Reinhart¹ su 1996. godine utemeljile signalni pristup u otkrivanju kriza. Signalni pristup kao alternativa tradicionalnom pristupu pokušava prevladati poteškoće tradicionalnog pomoću sustava ranog prepoznavanja valutnih i bankarskih kriza.

Ovaj se pristup temelji na pretpostavci da su poremećaji koji mogu uzrokovati krizu rezultat postepenog pogoršanja ekonomskih uvjeta i osnova.

„Stoga pristup dolazi od detaljne analize ponašanja varijabli čije kretanje u pred kriznom razdoblju bitno odstupa od uobičajenog kretanja u normalnim ekonomskim uvjetima.“ (Ahec-Šonje, 1999.)

Indikator signalizira potencijalnu krizu svaki puta kada odstupa od svoje srednje vrijednosti oko definiranih granica. Razdoblje prije krize unutar kojeg se zamjećuje mogućnost pojave krize naziva se signalni horizont.

¹ Graciela Laura Kaminsky profesorica je ekonomije na Sveučilištu George Washington u Washingtonu. Carmen M. Reinhart je profesorica ekonomije na Sveučilištu Harvard u Cambridgeu.

Signalni pristup u otkrivanju financijskih kriza je relativno mlada metoda te se još uvijek ne koristi previše u analizama financijskih kriza te predstavlja nedostatak ovog pristupa. S druge strane, jasnoća i jednostavnost ove metode slove kao njezine prednosti.

2.2. Vrste financijskih kriza

„Općenito, financijske krize najlakše je definirati kao poremećaje u gospodarstvu. Ti poremećaji manifestiraju se kao problemi u međunarodnim plaćanjima neke zemlje, regije ili pak čitavog međunarodnog financijskog sustava.“ (Babić, Babić, 2008.)

Financijske krize nisu nikakva novina modernog doba već su one prisutne u svijetu od ranije, ali se smatralo da će liberalizacija tržišta kapitala kao i prilagodba tečajnih politika moći utjecati na suzbijanje istih.

Postoji nekoliko vrsta financijskih kriza:

- valutne,
- bankarske,
- dvostruke (twin),
- dužničke.

2.2.1. Valutne krize

Valutne krize nazivaju se još i platno-bilančne krize.

„Valutna kriza nastaje pri špekulativnom napadu na valutu na deviznim tržištima koji rezultira devalvacijom (ili oštrom deprecijacijom) nominalnog tečaja valute ili prisiljava vlasti da brane valutu koristeći veće količine međunarodnih rezervi.“ (Babić, Babić, 2008.)

„Platno-bilančnoj krizi prethodi pad deviznih rezervi, ubrzavanje rasta novčane mase, porast bankarskih obveza koje nemaju pokriće u međunarodnim deviznim rezervama.“ (Ahec-Šonje, 1999.)

Još jedan uzrok valutne krize je i konstantan deficit u bilanci plaćanja ili pak fiksni devizni tečajevi koji se ne prilagođavaju promjenama na tržištu.

Kod špekulativnih napada posebno treba paziti da ne dođe do tzv. valutnog sloma.²

Kako bi se gospodarstvo obranilo od valutne krize potrebno je intervenirati u obrani deviznog tečaja, kamatnih stopa te stabilizaciji domaće valute.

² Valutni slom obilježava devalvacija valute u tekućoj godini od minimalno 25%, a pojavljuje se nakon deprecijacije valute u prethodnoj godini od minimalno 10%.

Devedesetih godina dvadesetog stoljeća zabilježen je veliki broj financijskih kriza, primjerice Meksička kriza; Azijska kriza; Brazilska kriza; Argentinska kriza te Ruska kriza. Uzroci brojnim financijskim krizama su svakako posljedice globalizacije, odnosno sve veća liberalizacija tržišta, pojava novih tržišta i novih oblika vrijednosnih papira, raznolikosti gospodarskih sustava, mobilnost kapitala i sl.

Kako do valutnih kriza ne bi dolazilo, svako gospodarstvo za sebe trebalo bi voditi preventivnu politiku, a to znači uvođenje boljeg nadzora nad radom financijskih tržišta i financijskih institucija, uvođenje kontrola u međunarodnom kretanju kapitala kako bi se izbjegli špekulativni napadi, povećati transparentnost makroekonomskih politika, prihvaćanje strane valute, pristupanje monetarnoj uniji i sl.

Gospodarska neravnoteža te brojne i značajne oscilacije u deviznim tečajevima dovode do kriza na tržištima. Do sada su razvijena tri modela odnosno tri generacije modela krize koji objašnjavaju uzroke nastanka valutnih kriza.

Model prve generacije još se naziva i model špekulativnog napada, a kao glavnog krivca za nastanak valutnih kriza ističe lošu tj. neprimjerenu makroekonomsku politiku.

„U sklopu toga modela valutna se kriza promatra isključivo kao naglo smanjenje međunarodnih pričuva zbog napada na valutu te kao neizbježna promjena tečajnog režima (ako napad završi uspješno). Nekonzistentnost ekspanzivne monetarne i fiskalne politike s fiksnim tečajnim režimom poticaj je za špekulativni napad.“ (Krznar, 2004.)

Model prve generacije je nastao sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća kao pokušaj objašnjenja valutnih kriza koje su pogodile Meksiko i Argentinu.

Krugman³ (1979.) opisuje proračunski manjak koji je financiran ekspanzijom kredita kao glavni uzrok valutnih kriza. Naime, ekspanzijom kredita ponuda novca premašuje potražnju za domaćom valutom, a povećava potražnju za stranom valutom. Da bi tržište ostalo u ravnoteži, središnja banka u toj situaciji mora prodavati međunarodne

³ Paul Krugman je poznati američki ekonomist. Diplomom je stekao na sveučilištu Yale, a doktorirao na Massachusetts Institute of Technology gdje je kasnije i predavao. Nobelovu nagradu iz područja ekonomije osvojio je 2008. godine. Od 1999. godine piše za New York Times; izdao je preko 20 knjiga i više od 200 znanstvenih radova.

pričuve u zamjenu za domaću valutu. U slučaju kada se međunarodne pričuve iscrpe, središnja banka mora promijeniti tečajni režim kako bi održala fiksni tečaj. S druge strane u pripravnosti „čekaju“ špekulanti koji moraju pogoditi pravi trenutak za djelovanje. Naime, špekulant neće ostvariti profit ako napadne prerano ili prekasno već njihov napad mora biti u trenutku kada međunarodne pričuve padnu dovoljno nisko. Špekulanti tada kupuju preostale zalihe međunarodnih rezervi.

Jedan od najvećih nedostataka ovog modela je zanemarivanje utjecaja države odnosno pretpostavka da vlada u kriznim trenucima za središnju banku neće ništa poduzeti.

Kriza europskog monetarnog sustava koja se dogodila 1992. godine bila je prekretnica za stvaranje *modela druge generacije* zato što model prve generacije nije bio u mogućnosti dati odgovor na pitanje što je uzrokovalo krizu.

U nekim zemljama sustava, primjerice u Njemačkoj i Francuskoj loše stanje gospodarstva uzrokovale su visoke kamatne stope te rastuća nezaposlenost što je ujedno povećavalo i trošak obrane domaćeg tečaja.

„Obveza održavanja fiksnog tečaja ograničena je postojanjem klauzule izlaza, odnosno mogućnošću napuštanja fiksnoga tečajnog režima ako ekonomska politika potrebna za njegovo održavanje ima negativne i neželjene učinke na ostale makroekonomske varijable.“ (Krznar, 2004.)

Shodno tome, model druge generacije naziva se još i modelom klauzule izlaska. Dakle, očekivana promjena tečajnog režima će djelovati na one varijable čija promjena bi rezultirala povećanjem troškova održavanja tečajnog režima (pr. manja zaposlenost, veće kamatne stope, veće plaće i sl.)

Kao glavni uzrok valutnih kriza model druge generacije ističe promjene u očekivanjima. Kako ekonomska politika nije unaprijed određena i nije konstantna već reagira na promjene u okruženju, privatni investitori (špekulanti) raznim mehanizmima zasnivaju svoja očekivanja na takvom ponašanju nositelja ekonomske politike. Naime, s obzirom da kriza ovisi najviše o očekivanjima, trenutak napada te izbijanja valutne krize nemoguće je odrediti.

„Pretpostavka je modela prve i druge generacije da investitori nikad ne griješe, odnosno da ih valutna kriza nikad ne uhvati nespemne te jednom kad kriza nastane, njihova se početna očekivanja pokazuju točnima. Ono što je uistinu važno jesu informacije kojima se investitori koriste kako bi koordinirali svoja vjerovanja u održivost određenoga deviznog tečaja.“ (Bilas, Grgić, 2008.)

Najnoviji u odnosu na prethodna dva modela je *model treće generacije* koji uzroke nastanka krize vidi u tržišnim manjkavostima i manjkavostima financijskog sustava. Model treće generacije podijeljen je u tri grupe. Prva grupa ističe da su glavni krivci izbijanja valutnih kriza neadekvatan nadzor bankarskog sustava, moralni hazard, asimetrične informacije te prekomjerno zaduživanje u inozemstvu. Druga grupa navodi da je uzrok kriza tzv. efekt krda. Naime, određeni poremećaj koji nastane na tržištu dovodi do paničnog ponašanja sudionika na tržištu i prihvaćanje akcija drugih investitora koji bježe u stranu valutu. Ova skupina promatra menadžere i bankarski sektor koji upravljaju portfeljima. Treća grupa oslanja se na efekt zaraze kao uzročnika nastanka krize zbog primjerice financijske međuovisnosti ili se pak kriza može prenijeti trgovinskim vezama, kada deprecijacija valute jedne zemlje znači smanjenu konkurentnost druge zemlje.

Najpoznatija valutna kriza koja se temelji na uzrocima modela treće generacije jest kriza koja se 1997. godine dogodila u jugoistočnoj Aziji.

2.2.2. Bankarske krize

Bankarske krize uzrokuju propadanje domaćih banaka te mogu poprimiti velike razmjere što u konačnici uzrokuje sustavnu financijsku krizu. Financijske institucije kao što su banke u svom poslovanju raspolažu velikom količinom novca, a zadaća im je stvaranje i održavanje likvidnosti u gospodarskom sustavu. Kako su banke u svom poslovanju nerijetko prezadužene, odnosno funkcioniraju na način da kratkoročne depozite pretvaraju u dugoročne zajmove, svako povlačenje depozita bilo od strane građana ili velikih korporacija za banke predstavlja problem nelikvidnosti ili pak insolventnosti.

Uzrok bankarskih kriza je gubitak povjerenja javnosti u bankarski sektor, odnosno strah da banka neće moći isplatiti klijentu njegov depozit, te nagli pad cijena vrijednosnica.

Najčešći uzroci propasti neke banke jesu:

- porast rizika⁴,
- rizično ponašanje banke⁵

⁴ Misli se na porast kreditnog, operativnog, tržišnog, kamatnog rizika te rizika likvidnosti i insolventnosti.

⁵ Rizično ponašanje banke odnosi se na stvaranje pogrešnih procjena, moralni hazard ili asimetričnost informacija.

Postoje dvije vrste bankarskih kriza, a to su pojedinačni bankarski neuspjeh i bankarska zaraza.

Banka se susreće s *pojedinačnim bankarskim neuspjehom* onda kada vrijednost imovine banke padne ispod vrijednosti njezinih obveza. Do neuspjeha dolazi zbog rasta već prije spomenutih rizika. Banke djelomično mogu utjecati na pojedine vrste rizika (diverzifikacijom portfelja), ali na pojedine rizike je teško utjecati zbog asimetričnih informacija s obzirom da poduzetnici koji traže financijsku pomoć od banaka raspolažu većom količinom informacija od samih banaka.

„Problemi asimetričnih informacija, porast kreditnog rizika i moralnog hazarda postaju osobito opasni u razdobljima visoke inflacije koja, rezultirajući padom realnih kamatnih stopa, dovodi do smanjenja štednje i potiče kreditiranje.“ (Ahec-Šonje, 2012.)

Za vrijeme cikličkog uzleta gospodarstva banke mogu zapasti u krizu i zbog svoje sklonosti tzv. „boom and bust“ ponašanju. (Ahec-Šonje, 2012.)

Takvo ponašanje podrazumijeva podcjenjivanje raznih rizika i realnog stanja gospodarstva od strane banaka što ih može dovesti u ozbiljne probleme u budućnosti ako cijene određenih varijabli naglo izgube na vrijednosti.

Kao što sam naziv govori, bankarska zaraza predstavlja situaciju kada sve banke ili većinu banaka istovremeno pogodi nepredvidivi štetni događaj. Drugi slučaj bankarske zaraze javlja se u slučaju međusobne financijske povezanosti banaka.

Postoje tri oblika bankarske zaraze:

- čista bankovna zaraza,
- zaraza inicirana informacijama, te
- institucionalna zaraza.

Čista bankovna zaraza nastaje kada propast jedne banke dovodi do masovnog povlačenja depozita iz ostalih banaka zbog straha da će ista sudbina zadesiti i ostale banke. Vrlo slična čistoj bankovnoj zarazi je zaraza inicirana informacijama zbog činjenice da nepotpune informacije mogu uzrokovati prethodno objašnjeno ponašanje. U slučaju da bankarsku krizu pokrenu informacije o lošem poslovanju određene banke tada govorimo o pravoj zarazi iniciranoj informacijama.

Institucionalna zaraza nastaje zbog direktne povezanosti banaka na međubankarskom tržištu.

Kod oblika bankarskih zaraza bitno je za spomenuti i efekt prelijevanja koji se još naziva i spillover efekt, a do njega dolazi kada neočekivani šok na tržištu kapitala utječe na pogoršanje ukupne likvidnosti financijskog tržišta, ali i bankarskog sustava. Bankarskim krizama prethodi snažna ekspanzija kredita i porast novčanih multiplikatora.

Kako bi se smanjio rizik nastanka bankarskih kriza države su osmislile mehanizme kojima će održati povjerenje javnosti u bankarski sektor te su tako za male štediške oformile sustav osiguranja depozita, odnosno određen je iznos za kojeg banka jamči da će isplatiti klijentu čak i u uvjetima insolventnosti i nelikvidnosti.

Postojanje tzv. *lender of last resort* sistema omogućuje banci koja se nalazi u financijskim problemima da od središnje banke posudi potrebnu količinu novca i tako spriječi svoju propast.

Bankarske krize u pravilu traju dulje od valutnih kriza, a vrhunac krize se dostiže kada se zatvori značajan broj banaka ili kada počinje program sanacije banaka, te su vrlo opasne za gospodarstvo ponajprije zbog snažnog financijskog efekta, a zatim zbog vrlo visokih troškova sanacije. Troškovi sanacije banaka u razvijenim ekonomijama u pravilu iznose između 4% i 7% BDP-a, dok u slabije razvijenim ekonomijama trošak sanacije banaka iznosi i preko 10% BDP-a.

2.2.3. Dvostruke (twin) krize

Najčešći uzroci dvostrukih kriza su domaći šokovi iz okruženja, pad gospodarske aktivnosti kao i izvoza, porast realnih kamatnih stopa te općenito pogoršanje međunarodnih uvjeta razmjene.

Dvostruke ili twin krize javljaju se onda kada gospodarstvo zahvate i bankarska i valutna kriza. U većini slučajeva bankarska kriza prethodi valutnoj, a u trenutku kada izbije valutna doživljava svoj vrhunac.

„Sve je raširenije shvaćanje prema kojem financijska liberalizacija prethodi brojnim bankarskim problemima koji pak često prethode platno-bilančnim poremećajima i pomažu u predviđanju valutnih kriza, te nema dovoljno empirijskih dokaza da bi se mogla utvrditi i obrnuta povezanost, tj. da valutne krize potiču bankarske poremećaje.“ (Ahec-Šonje, 1999.)

Valutne i bankarske krize počinju se javljati osamdesetih godina dvadesetog stoljeća.⁶

2.2.4. Dužničke krize

„Dužnička kriza podrazumijeva situaciju u kojoj zemlja ili grupa zemalja ne može otplatiti svoje vanjske dugove.“ (Babić, Babić, 2008.)

Sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća naglo je porasla ponuda kapitala čija je cijena postala izuzetno niska, a sve zbog izbijanja naftne krize u svijetu. Mnoge zemlje u razvoju su u tome vidjele priliku za svoj gospodarski rast i razvoj budući su imale velike zaostatke u kreiranju vlastitog kapitala. Međutim, stanje na međunarodnom tržištu kapitala se osamdesetih godina polako počelo stabilizirati. Drugim riječima, ponuda kapitala se smanjivala što je uzrokovalo porast kamatnih stopa. Brojne zemlje u razvoju koje do tada nisu uspjele povratiti uloženi kapital našle su se u dužničkim krizama. Za razliku od razvijenih zemalja koje su bile izvozno orijentirane, zemlje u razvoju koje su svoj gospodarski rast temeljile na rastu domaće potrošnje značajnije su osjetile dužničku krizu.

2.3. Globalna kriza iz 2008. godine

Globalna financijska kriza koja je 2008. godine pogodila svijet najveća je financijska kriza nakon Drugog svjetskog rata, a započela je na financijskom tržištu i tržištu nekretnina u Americi. Zbog visokog stupnja liberalizacije tržišta i globalizacije ta se kriza vrlo brzo proširila svijetom slabeći gospodarstva, smanjujući kapacitete proizvodnje te ostavljajući milijune ljudi bez posla.

„Kao posljedica financijske krize dolazi do smanjenja agregatne potražnje koja dovodi do smanjivanja količine proizvodnje (prije svega uslijed smanjene potražnje za izvoznim proizvodima i priljevom FDI-a), a time i do smanjene potražnje za radom.“ (Obadić, 2011.)

U razdoblju koje je prethodilo nastanku krize u Americi su zabilježene visoke stope gospodarskog rasta, ali uz stagniranje plaća. Također, udio plaća u nacionalnom dohotku se smanjivao kako u Americi tako i u svim ostalim zemljama u razvoju što je

⁶ Visoki stupanj financijske regulacije postojao je sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, dok u osamdesetim godinama slabi usporedo s povećanjem financijske liberalizacije; rezultat oslabljene financijske regulacije je pojava valutnih i bankarskih kriza.

u konačnici rezultiralo povećanjem nesigurnosti i nejednakosti na regionalnim i globalnim tržištima rada. (Jurčić, 2010.)

„Ovoj je globalnoj krizi prethodilo povećanje cijena hrane i energije u 2007. i u prvoj polovini godine 2008. i u mnogim je zemljama pogoršalo situaciju u javnim financijama i na tekućem računu bilance plaćanja i što je više od 100 milijuna ljudi u zemljama u razvoju gurnulo u siromaštvo.“ (Jurčić, 2010.)

Brojni ekonomski stručnjaci su se složili kako je kriza započela pucanjem „balona“ koji se stvorio na tržištu nekretnina prvotno u Americi, a potom u ostalim državama poput Engleske, Španjolske i Irske. Takva eksplozija uzrokovala je poremećaje na financijskim tržištima, prije svega poremećaje na tržištima hipotekarnih kredita. Dakle, kriza je započela onda kada je veliki broj stanovnika u Americi prestao otplaćivati kredite.

Postavlja se pitanje što je uopće dovelo do stvaranja takvog „balona“? Prije svega, politika niskih kamatnih stopa. Najbolji je primjer slučaj iz Amerike nakon terorističkog napada 2001. godine nakon čega su kamatne stope počele padati, a cijene nekretnina rasti. Naime, niske kamatne stope poticale su stanovništvo da kupuju nekretnine čija je cijena konstantno rasla zbog velike potražnje.

Nestabilnost na financijskom tržištu proširila se s američkog tržišta na azijsko putem vrijednosnih papira i putem investitora koji su kupovali vrijednosnice na jednom, a prodavali na drugim tržištima. Sve te akcije globalnih aktera na financijskim tržištima diljem svijeta uzrokovale su nestabilnost na financijskom tržištu. Stanovništvo sve manje troši pogotovo na luksuzna dobra kao što su automobili, nekretnine, putovanja, a kupuje samo dobra za svakodnevnu potrošnju kao što je hrana. Uzročno-posljedičnim vezama pad potrošnje smanjio je svjetsku potražnju, a time i potrebe za uvozom te isto tako i multiplikativno na pad domaće proizvodnje.

„Na taj se način financijska kriza prelila u realni sektor i padom uvoza i na zemlje koje nisu značajnije sudjelovale na svjetskome financijskome tržištu, ali izvoz im čini značajniji udio u bruto domaćem proizvodu.“ (Jurčić, 2010.)

Velika gospodarska i financijska kriza utjecala je i na povećanje deficita te javnog duga država diljem svijeta, čije se posljedice osjećaju i danas.

„Financijske krize su povijesno povezane s „4 smrtonosna P“: nakon bankarskih kriza pojavljuje se oštar gospodarski pad, zatim padaju državni prihodi, povećava se

proračunski deficit, deficit dovodi do porasta duga, a kako se dug gomila, slijedi pad kreditnog rejtinga.“ (Letica, 2010.)

Europska dužnička kriza doživjela je vrhunac 2010. godine kada su se tzv. PIIGS⁷ zemlje našle pred ekonomskim slomom. Kraha je prijetio i čitavoj Europskoj monetarnoj uniji, pa je tako Njemačka spašavala svoje kompanije, a Velika Britanija, Francuska i Nizozemska su morale dokapitalizirati neke svoje velike banke.

Takve intervencije uzrokovale su rast kamatnih stopa što je rezultiralo manjom ponudom povoljnih kredita tj. novca. Porasle su zalihe zbog smanjene potrošnje, a pala je i cijena dionica. Temeljem toga, Europska središnja banka snizila je kamatne stope krajem 2008. godine.

„Koncem 2010. dug Grčke iznosio je 340 milijardi eura, Irske 114,5 milijardi eura, koncem 2011. dug Španjolske iznosio je 735 milijardi eura, Portugala 490 milijardi dolara, dok je u siječnju 2012. dug Italije bio 1 935 milijardi eura ili 120% GDP, iako bi propisani najviši dug u eurozoni mogao biti 60% GDP-a.“ (Benić, 2012.)

Budući da se Europska unija sastoji od velikih i malih zemalja članica, odnosno razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, zbog spašavanja Grčke od bankrota produbio se jaz među zemljama s višim i nižim BDP-om.

Jedan dio svijeta može se pohvaliti štedljivim i izvozno orijentiranim gospodarstvima (Rusija, Njemačka, Kina te Saudijska Arabija) dok drugi dio grca u problemima suočen s posljedicama globalne krize, siromaštvom i nezaposlenošću. Za razliku od američkog gospodarstva koji se relativno brzo oporavio, Europa se duže suočava s posljedicama krize, a oporavak traje duže budući je Europska unija formirala financijski sustav koji je veći, riskantniji i povezaniji od američkog.

Da bi pojedino gospodarstvo oživjelo potrebno je provoditi brojne akcije i promjene čitavog sustava, sniziti kamatne stope što će rezultirati povećanjem investicija, oživjeti industriju i poljoprivredu, poticati domaću proizvodnju i u konačnici izvoz, smanjiti državnu potrošnju i nelikvidnost.

⁷ PIIGS je skraćena sačinjena od prvih slova zemalja koje ju tvore: Portugal, Irska, Italija, Grčka i Španjolska. Države su to koje su suočene s ekonomskom krizom i velikim državnim dugom.

3. Temeljna obilježja Grčke

Smještena na južnom dijelu Balkanskog poluotoka, Grčka obuhvaća površinu od 131 957 km² te graniči s Albanijom na sjeverozapadu, Makedonijom i Bugarskom na sjeveru te Turskom na istoku.

Vrlo povoljan položaj s obzirom da ima izlaz na tri mora i to Egejsko na istoku, Jonsko na zapadu te Sredozemno na jugu.

Grčka se može pohvaliti razvedenom obalom i brojnim otočjem od nekoliko tisuća od čega ih je čak 227 naseljeno. Većina otočja se nalazi u Egejskom moru. Najveći grčki otok je Kreta, a od poznatijih otoka ističu se još i Rodos, Santorini, Zakintos, Krf, Mykonos.

Veliki dio grčkog teritorija, čak 80% zauzimaju planine, a najviša planina je Olimp s visinom od 2917 metara. (Central Intelligence Agency, 2016.)

Grčko kopno sastoji se od nekoliko regija, a to su: Sterea koja zauzima prostor središnje Grčke, Peloponez na jugu, Tesalija na istoku, Epirus i Trakiju na području zapadne Grčke te Makedonija na sjeveru zemlje. Regija Peloponez najpopularnija je regija u Grčkoj te podsjeća na otok spojen s kopnom pomoću dva mosta.

Glavni grad Grčke je Atena koja je smještena na poluotoku koji se zove Atika. Poluotok je okružen četirima planinama koje tvore tzv. bazen. Na poluotoku Atici nalazi se poznati hram posvećen bogu Posejdonu.⁸

U Grčkoj prevladava tipična mediteranska klima s toplim ljetima i blagim zimama.

Stanovništvo Grčke čine najvećim dijelom Grci, oko 93%. Ostatak stanovništva čine pretežno Albanci, Bugari, Romi. Prema podacima iz srpnja 2015. godine, ukupan broj stanovnika iznosio je 10 775 643 stanovnika. (Central Intelligence Agency, 2015.)

Grčko stanovništvo čini oko 2,1% ukupnog stanovništva Europske unije. (Europa-European Union website, the official EU website, 2015.)

Stanovništvo je pretežno pravoslavne vjere. Osim pravoslavne vjere zastupljen je još islam te katolička vjera.

Službeni jezici u Grčkoj su grčki i engleski.

⁸ Posejdon u grčkoj mitologiji predstavlja boga mora i zemljotresa.

3.1. Gospodarstvo

Tijekom povijesti Grčka je uvijek bila orijentirana na poljoprivredu kao osnovni izvor prihoda, ali je posljednjih godina industrija preuzela tu ulogu. Vrlo važnu ulogu u prihodima čini turizam te uslužni sektor.

Glavni poljoprivredni proizvodi Grčke su: pšenica, kukuruz, ječam, masline, maslinovo ulje, rajčica, vino, duhan i krumpir. Prehrambena industrija najdinamičniji je i najkonkurentniji sektor gospodarstva Grčke.

Uzgoj stoke bilježi lagani porast posljednjih godina, naročito ovaca i koza.

Što se tiče industrije, najznačajnije djelatnosti su brodogradnja, rudarstvo, proizvodnja tekstila, kemikalija i metala te rafinerije nafte. Od usluga, najznačajniji je turizam. Prihodi od turizma i brodogradnje najviše sudjeluju u pokrivanju grčkog deficita, a telekomunikacije i visoka tehnologija također su počele bilježiti svoj rast. Grčka je najveća pomorska sila svijeta sa 16% globalne flote u grčkom vlasništvu. (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2013.)

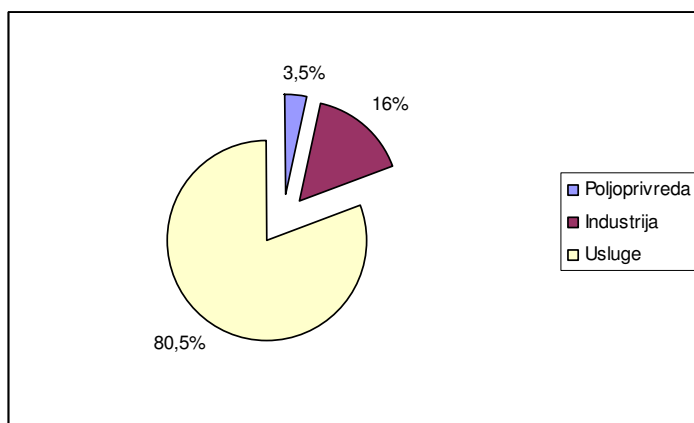
Od proizvodnje minerala ističu se nafta, željezna ruda, cink, olovo i boksit.

U obalnim područjima Grčke značajno je razvijeno i ribarstvo.

Grčka pretežno izvozi hranu i piće, odjeću, tekstil, kemikalije te naftne derivate, a uvozi uglavnom strojeve, opremu te gorivo. Njemačka, Italija i Francuska glavni su trgovinski partneri u izvozu, a u Grčku se uvozi uglavnom iz Rusije, Njemačke te Iraka.

Službena valuta u Grčkoj je euro od 2001. godine, a prethodila je valuta koja se zvala dragma.

Grafikon 1: Struktura BDP-a Grčke po djelatnostima u 2013. godini

Izvor: izrada autorice prema podacima sa Indexmundi, Greece GDP composition by sector

Na grafikonu 1 prikazana je struktura BDP-a Grčke za 2013. godinu gdje se vidi kako najveći udio u BDP-u čine usluge (turizam) sa preko 80%. Poljoprivreda sudjeluje s najmanjim postotkom od 3,5% dok udio industrije iznosi 16%.

Grčka je članica *Europske ekonomske zajednice* od 1981. godine, a od 1992. godine članica je *Europske unije*. Unutar tih organizacija Grčka je ostala industrijski slabije razvijena država, a problemi se produbljuju pojavom globalne financijske krize 2008. godine o čemu će više riječi biti u narednim poglavljima.

U *Europskom parlamentu* Grčka ima 21 zastupnika. Europski parlament je zakonodavno, nadzorno i proračunsko tijelo u EU te u suradnji s Vijećem EU donosi propise koji vrijede za čitavu EU, provodi nadzor svih institucija EU te donosi proračun EU u suradnji s ostalim institucijama.

Grčka je članica i *Vijeća EU* gdje se ministri država članica redovito sastaju radi usklađivanja nacionalnih politika i donošenja zakonodavstava. Vijeće EU nema stalnog predsjednika već se države članice izmjenjuju u presjedanju svakih šest mjeseci. Datumi Grčkog predsjedanja:

- srpanj – prosinac 1983.
- srpanj – prosinac 1988.
- siječanj – lipanj 1994.
- siječanj – lipanj 2003.
- siječanj – lipanj 2014. (Europa-European Union website, the official EU website, 2016.)

Europska komisija u svim državama članicama ima svoje predstavništvo, a povjerenik Grčke u Europskoj komisiji je Dimitris Avramopoulos. Zadužen je za migraciju, unutarnje poslove i građanstvo.

U *Europskom gospodarskom i socijalnom odboru* Grčka broji 14 predstavnika. Smisao i cilj Europskog gospodarskog i socijalnog odbora je savjetovanje zakonodavstva u području rada te promjena ukupnog socijalnog stanja u državama članicama. Ovo savjetodavno tijelo predstavlja radnike, poslodavce te ostale interesne skupine.

U *Odboru regija* Grčka ima 12 svojih predstavnika čija zadaća je savjetovati zakonodavstva da se pri donošenju novih zakona u obzir uzmu stajališta svih regija Europske unije.

Stalno predstavništvo pri Europskoj uniji Grčka ostvaruje putem svog veleposlanstva u Briselu. Zadaća svakog veleposlanstva pa tako i Grčkog je što učinkovitije zastupanje domaćih državnih politika i interesa u Europskoj uniji.

U 2014. godini Grčka je u proračun Europske unije uplatila 1,827 milijardi eura ili 1,02% grčkog BND-a (bruto nacionalnog dohotka), a primila 7,095 milijardi eura ili 3,98% grčkog BND-a. (Europa-European Union website, the official EU website, 2014.)

Koliko će koja država članica pridonositi proračunu Europske unije određeno je pravedno s obzirom na veličinu gospodarstva svake od njih.

Svrha proračuna EU-a nije preraspodijeliti bogatstvo, već odgovoriti na potrebe svih građana EU-a. (Europa-European Union website, the official EU website, 2016.)

3.2. Povijest grčkog zaduživanja

Od 2008. godine Grčka je u središtu pozornosti zbog izbijanja financijske krize. Međutim, to nije prvi put da je Grčka suočena s ozbiljnim financijskim problemima. Do sada, Grčka se pred bankrotom našla nekoliko puta.

Prvi zajam Grčka je dobila od Velike Britanije prije okončanja rata za grčku neovisnost 1824. godine. Novi kredit dobila je 1825. godine kako bi podmirila prethodni kredit i dospjele mu kamate. Nedugo nakon toga, 1827. godine Grčka je došla do bankrota zbog nemogućnosti otplate nagomilanih dugova.

Nakon proglašenja neovisnosti Grčke 1832. godine europske sile imenovale su Otta iz Bavorske prvim grčkim kraljem i osigurale su Grčkoj kredit od 60 milijuna francuskih franaka za otplatu dugova koje je Grčka od ranije imala prema Velikoj Britaniji. Nakon nepunih 20 godina od prvog bankrota, Grčka se 1843. godine ponovo suočava s financijskim problemima i proglašava novi bankrot.

Kada je Grčka 1878. godine podmirila dospjele dugove, ponovo joj je bilo omogućeno trgovanje sa ostatkom svijeta te su joj se ponovo otvorile mogućnosti pozajmljivanja iz inozemstva. Tako je Grčka pozajmila milijune franaka za izgradnju željeznica i kupnju vojne opreme. Kada više nije mogla otplaćivati dospjele dugove, Grčka je 1893. godine proglasila još jedan bankrot.

Nakon Drugog svjetskog rata Grčka je uglavnom bila usmjerena na obnovu zemlje te je do kraja 1955. godine primila tri inozemna kredita u ukupnom iznosu od 145

milijuna dolara. Nekoliko godina kasnije, Grčka je ugovorila nove kredite sa SAD-om, Zapadnom Njemačkom te Velikom Britanijom u ukupnom iznosu od 406 milijuna dolara.

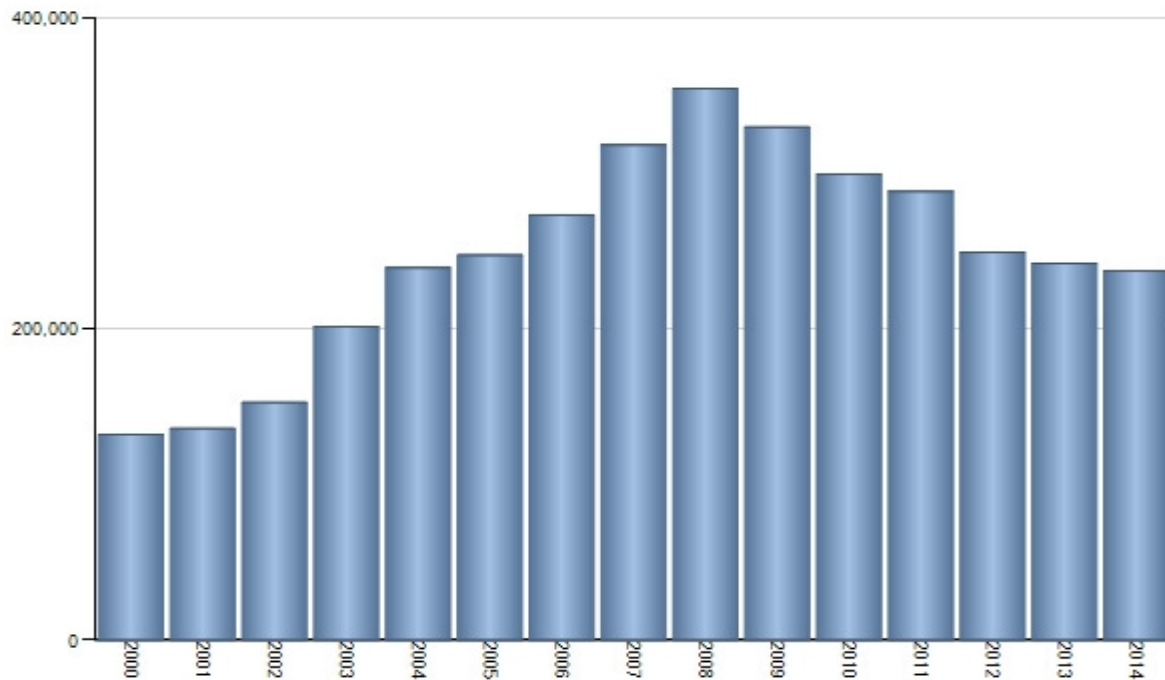
Prateći povijesni slijed događanja u Grčkoj glede sklonosti zaduživanju, vidljivo je kako se Grčka olako zadužuje, no ne čini previše po pitanju vraćanja dugova. Zemlja je to koja se više puta susrela s bankrotom no i dalje se besramno upuštala u nova zaduživanja. Stoga, ne čudi činjenica kako se Grčka iz krize koja ju je zadesila 2008. godine još uvijek nije u potpunosti izvukla.

3.3. Temeljni makroekonomski pokazatelji Grčke

Stvaranje povoljnog makroekonomskog okruženja od velike je važnosti za stvaranje uspješnog gospodarstva. Pomoću makroekonomskih pokazatelja određuje se stupanj razvijenosti odnosno uspješnosti određene zemlje.

U nastavku će biti prikazani BDP, stopa rasta BDP-a, BDP per capita, stopa inflacije, stopa nezaposlenosti, uvoz i izvoz dobara i usluga, izravna inozemna ulaganja, javni dug te proračunski deficit Grčke.

Grafikon 2: BDP u milijunima dolara u razdoblju 2000.-2014.

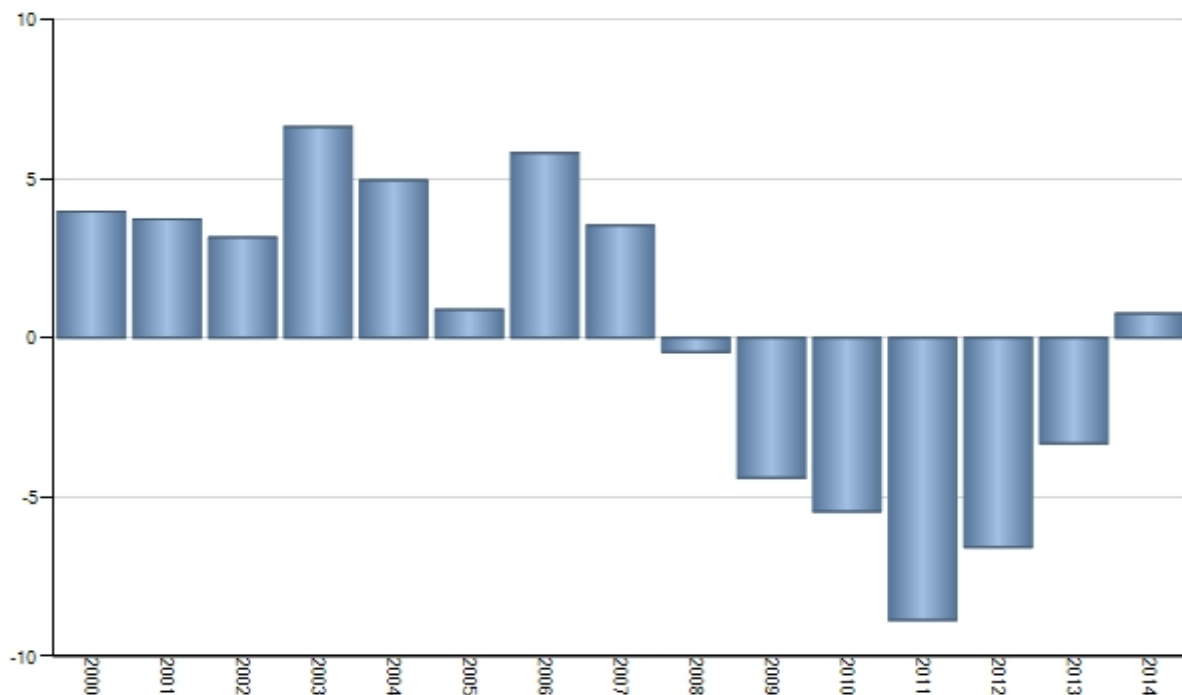

Izvor: UnctadStat, Gross domestic product: Total and per capita annual 2000.-2014.

Bruto domaći proizvod (BDP) pokazatelj je uspješnosti zemlje. Trend rasta BDP-a ukazuje na rast domaće privrede, dok tendencija pada BDP-a označuje moguće probleme domaćeg gospodarstva naročito ako pad traje duže vrijeme.

Na grafikonu 2 prikazano je kretanje bruto domaćeg proizvoda Grčke. Iz grafikona se može vidjeti kako je BDP rastao od 2000. godine pa sve do 2008. kada bilježi svoj maksimum. Te godine BDP je premašio 354 milijarde dolara. Grčki BDP je rastao iz godine u godinu zbog prekomjerne potrošnje koja je bila financirana jeftinim kreditima, te zbog porasta plaća. Od 2009. godine pa do 2014. godine bilježi se konstantan pad grčkog BDP-a.

Grafikon 3: Stopa rasta BDP-a u razdoblju 2000.-2014. u %

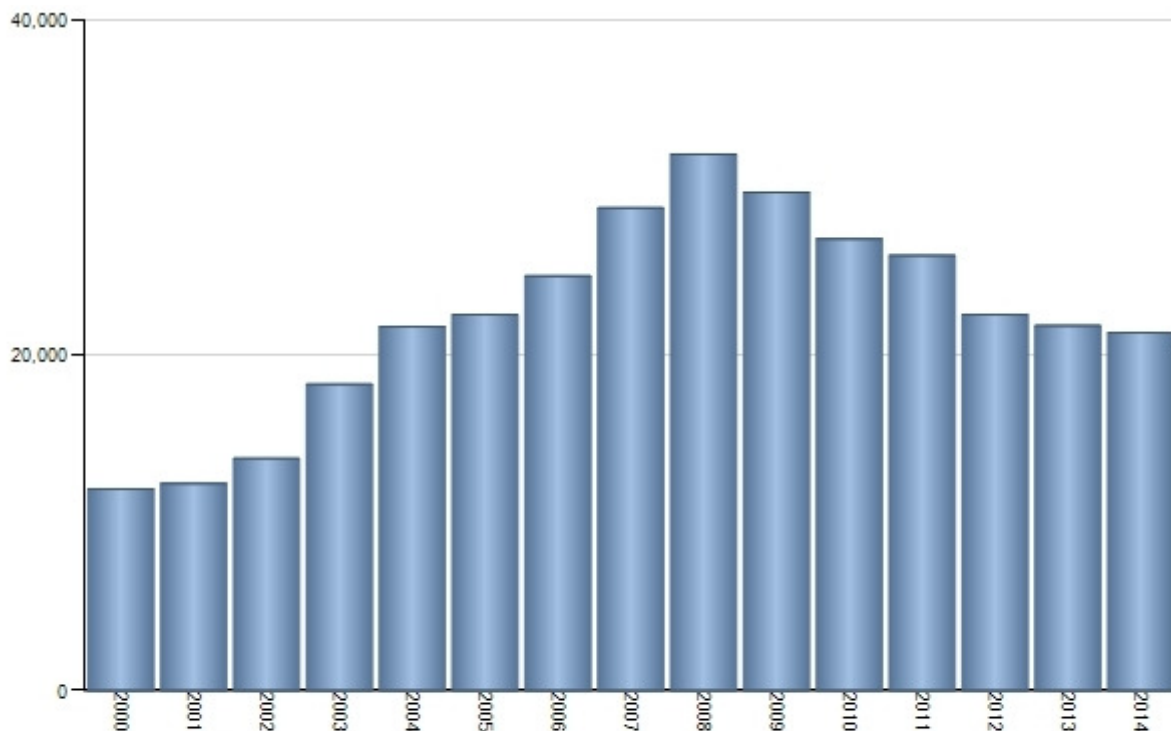

Izvor: UnctadStat, Gross domestic product: Total and per capita, growth rates, annual 2000.-2014.

Stopa rasta BDP-a mjeri brzinu gospodarskog rasta zemlje. Pozitivna stopa rasta BDP-a ukazuje na ekspanziju gospodarstva što će u konačnici značiti rast zaposlenosti, dohotka te ukupne domaće ekonomije. U suprotnom, ako je stopa rasta BDP-a negativna, znači da je gospodarstvo u fazi slabljenja te ukoliko se taj negativni trend ne zaustavi može doći do recesije.

Grafikon 3 vezuje se na grafikon 2. Na njemu je prikazana stopa rasta BDP-a Grčke na godišnjoj razini u zadanom razdoblju. Jednako kao i prije, rast BDP-a bilježi se do 2008. godine nakon čega slijedi niz godina sa negativnim rastom BDP-a, sve do 2014. godine kada je zabilježen porast od 0,77%.

Grafikon 4: BDP per capita u tisućama dolara u razdoblju 2000.-2014.

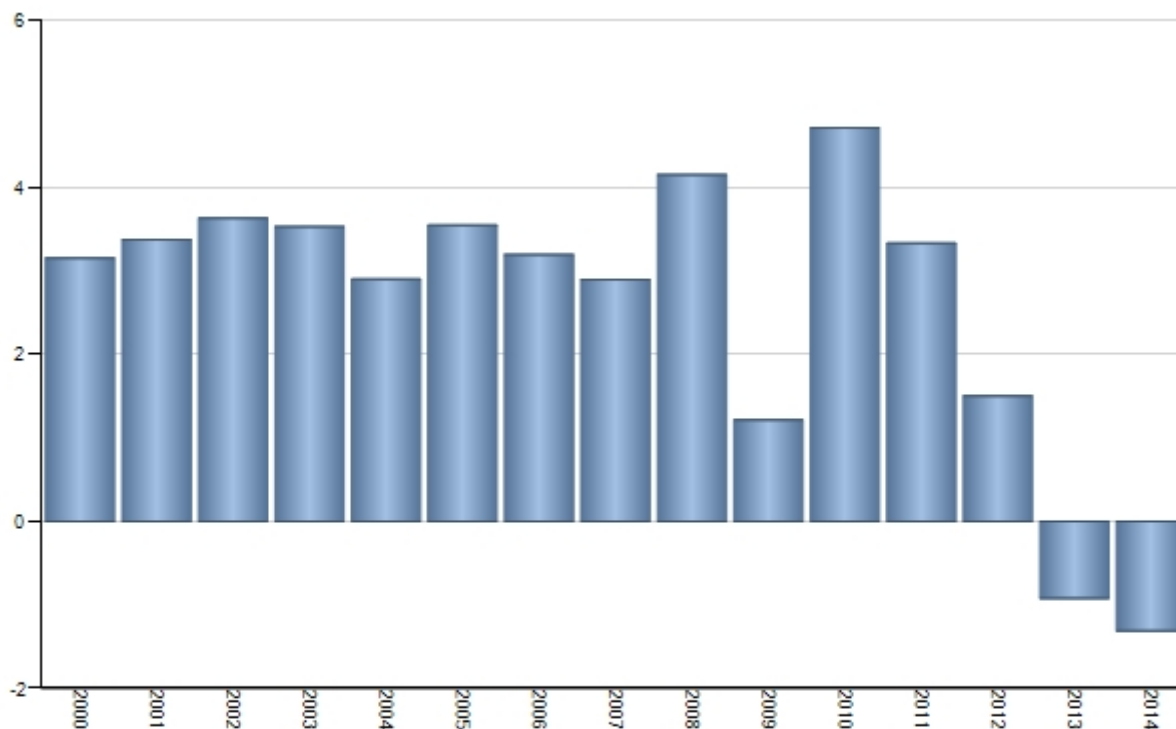

Izvor: UnctadStat, Gross domestic product: Total and per capita annual 2000.-2014

BDP po stanovniku je prikaz životnog standarda u određenoj zemlji.

Na grafikonu 4 prikazano je kretanje BDP-a po stanovniku. Isto kao i prethodna dva grafička prikaza i prikaz BDP-a po stanovniku prikazuje slične podatke. Ključna godina je 2008. nakon koje počinje opadanje svih vrijednosti do sada prikazanih. BDP per capita 2008. godine iznosio je gotovo 32 tisuće dolara.

Grafikon 5: Inflacija u razdoblju 2000.-2014. u %

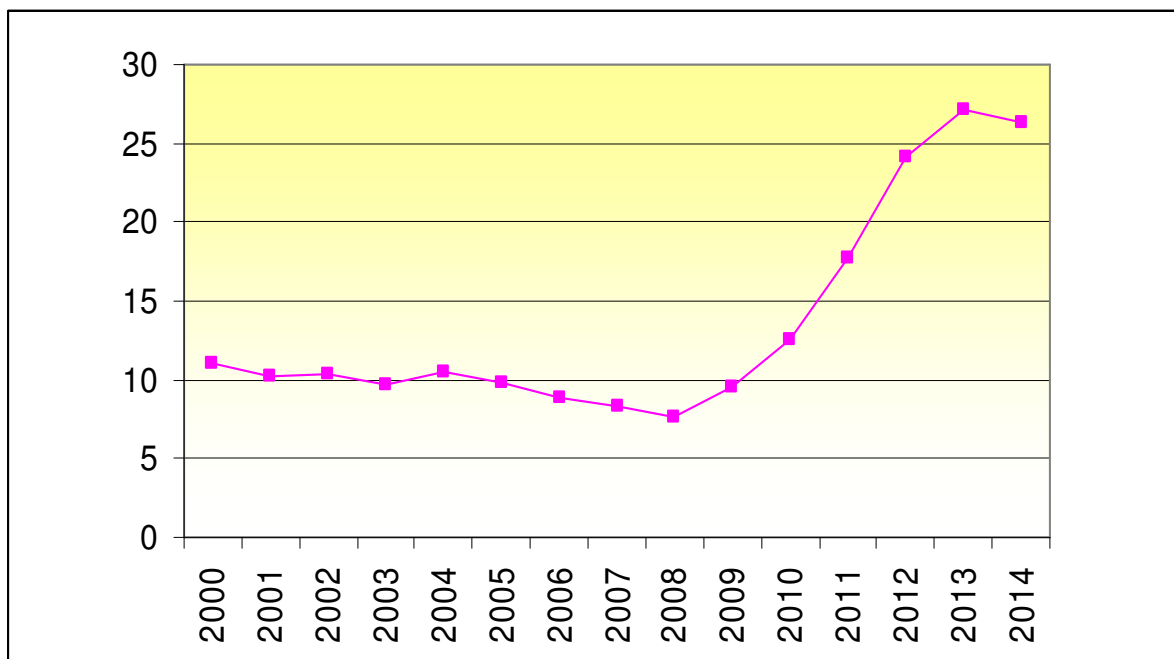

Izvor: UnctadStat, Consumer price indices, annual 2000.-2014.

Povećanje novčane mase u optjecaju dovodi do nastanka inflacije. Inflaciju karakterizira stanje smanjene vrijednosti novca te porasta cijena. Kada opća razina cijena opada nastaje deflacija. Deflaciju najčešće uzrokuje pad domaće proizvodnje te porast stope nezaposlenosti.

Navedeni podaci u grafikonu 5 prikazuju kretanje stope inflacije. Najviša stopa inflacije zabilježena je 2010. godine kada je iznosila 4,71%. Rastuća inflacija za sobom vuče porast troškova života. Kako bi se spriječio rast inflacije potrebno je poduzimati mjere fiskalne i monetarne politike. U 2013. i 2014. godini zabilježena je deflacija od oko -1%.

Grafikon 6: Nezaposlenost u % u razdoblju 2000.-2014.

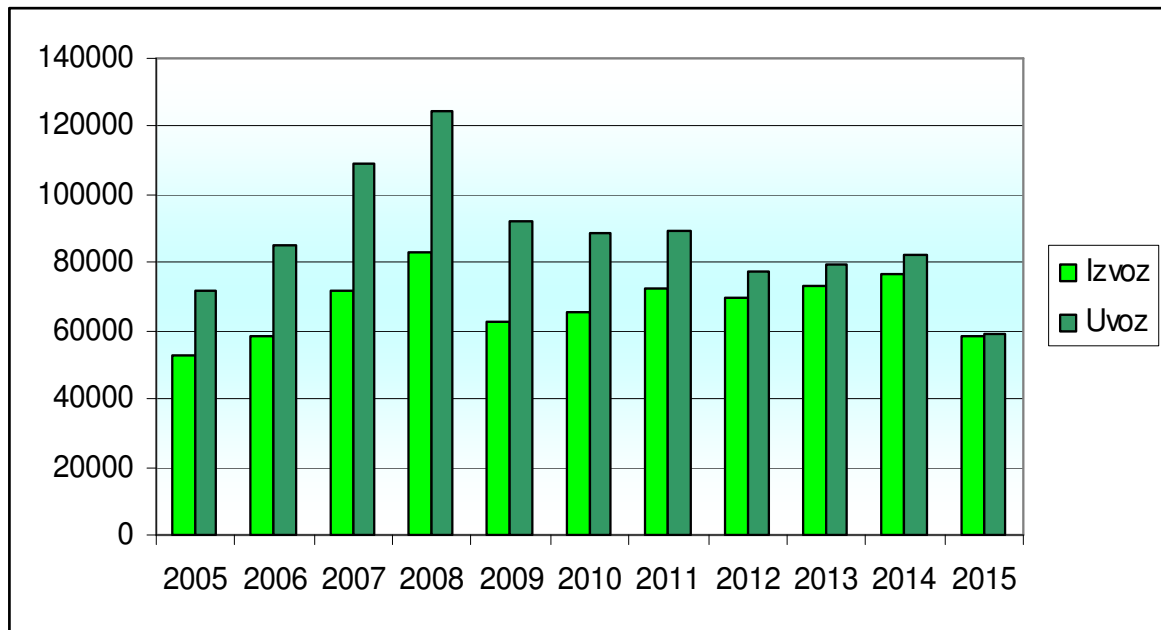

Izvor: izrada autorice prema podacima svjetske banke; The World Bank DataBank

Iz grafikona 6 vidljivo je kretanje stope nezaposlenosti tijekom zadanog perioda u postocima. Najniža zabilježena nezaposlenost bila je 2008. godine kada je iznosila svega 7,7%. S druge strane, najveća zabilježena nezaposlenost zabilježena je 2013. godine te je iznosila vrtoglavih 27,2%. Poseban problem predstavlja nezaposlenost mladih u dobi od 15. do 24. godine. Povijesno visoka stopa nezaposlene mladeži iznosila je 60% u ožujku 2013. godine. (Tradingeconomics, 2016.)

Porast nezaposlenosti posljedica je brojnih otpuštanja tijekom krize koja je zadesila Grčku te uvjeta brojnih mjera pomoći od strane velike trojke o čemu će kasnije biti više rečeno.

Grafikon 7: Izvoz dobara i usluga u milijunima dolara u razdoblju 2005.-2015.

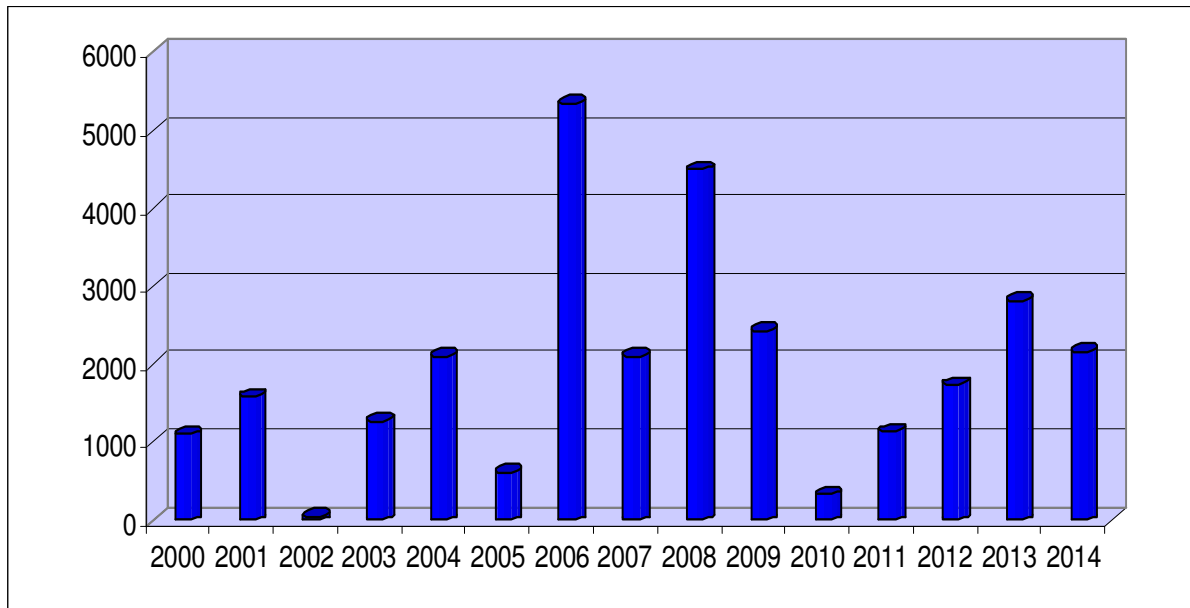

Izvor: izrada autorice prema podacima sa UnctadStat, Exports and imports of goods and services, annual, 2005.-2015.

Na grafikonu 7 prikazani su izvoz i uvoz Grčke. Na prvi pogled odmah je vidljivo kako je u cijelom promatranom razdoblju uvoz bio veći od izvoza. Također, do 2008. godine, vidljiv je konstantan rast u vrijednostima i kod izvoza i kod uvoza. Nakon 2008. godine vrijednosti se smanjuju kod oba pokazatelja, ali je uvoz još uvijek veći od izvoza. Do snižavanja deficita dolazi zbog smanjene konkurentnosti grčke privrede te zbog smanjenja osobnih dohodaka stanovništva što je uzrokovalo smanjenje potrošnje i potražnje. Također, smanjuje se izvoz zbog smanjenih ulaganja u izvozne sektore. Zemlje trgovinski partneri Grčke također su u tom razdoblju bile pogođene krizom te se to odrazilo na ukupno smanjenje obujma grčke trgovine. Najveća vrijednost oba pokazatelja zabilježena je 2008. godine kada je izvoz iznosio nešto manje od 83 milijarde dolara, a uvoz blizu 125 milijardi dolara. Najnižu vrijednost ovih pokazatelja Grčka je postigla 2005. godine kada je izvoz iznosio oko 53 milijarde dolara, a uvoz je bio najniži 2015. godine te je iznosio oko 59 milijardi dolara.

Iz navedenog može se zaključiti kako je Grčka u cijelom promatranom razdoblju ostvarivala deficit trgovinske bilance budući je u svim godinama uvoz veći od izvoza.

Grafikon 8: Izravna inozemna ulaganja u Grčko gospodarstvo u milijunima dolara u razdoblju 2000.-2014.

Izvor: izrada autorice prema podacima UnctadStat, Foreign direct investments: Inward, annual, 2000.-2014.

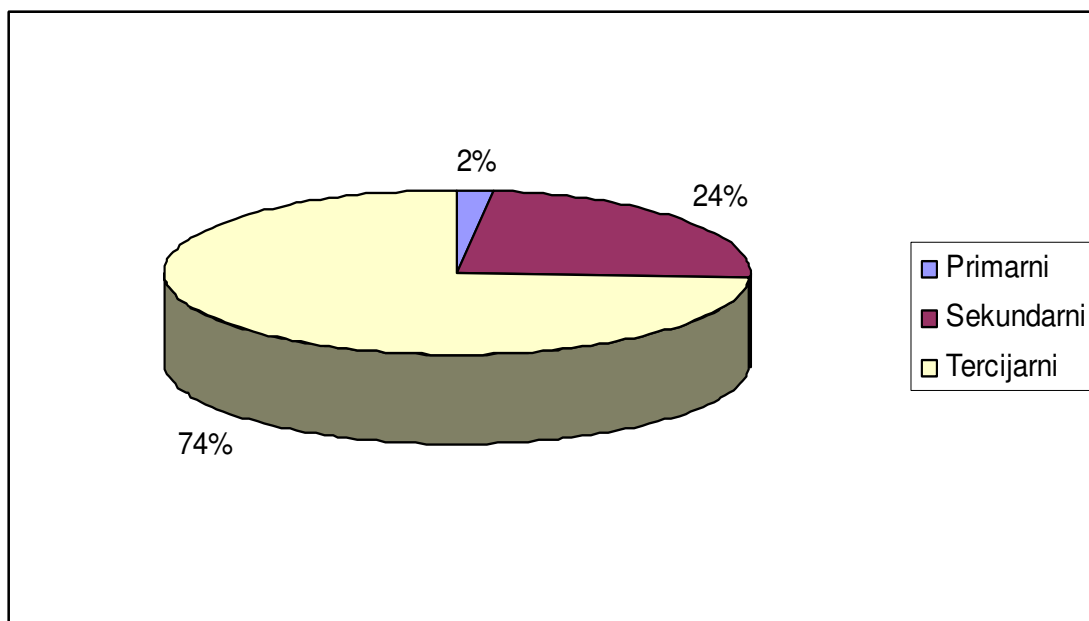
Tijek kretanja izravnih inozemnih ulaganja može se vidjeti u grafikonu 8. U 2006. i 2008. godini zabilježen je najveći iznos ulaganja u Grčku. Nešto više od 5 milijardi dolara uloženo je u gospodarstvo Grčke 2006. godine, dok je 2008. godine taj iznos bio oko 4,5 milijardi dolara.

Utjecaj krize koja je vladala u svijetu pa tako i u Grčkoj vidi se 2010. godine kada su izravne inozemne investicije iznosile samo 330 milijuna dolara. Nakon 2010. godine zabilježen je lagani porast investicija, ali još uvijek neznačajan ako ga uspoređujemo sa 2008. godinom.

Najmanji iznos izravnih inozemnih investicija u promatranom periodu ostvaren je 2002. godine kada je u Grčku uloženo samo 50 milijuna dolara.

Njemačka, Francuska, Velika Britanija te Nizozemska države su koje su u promatranom razdoblju najviše ulagale u grčko gospodarstvo.

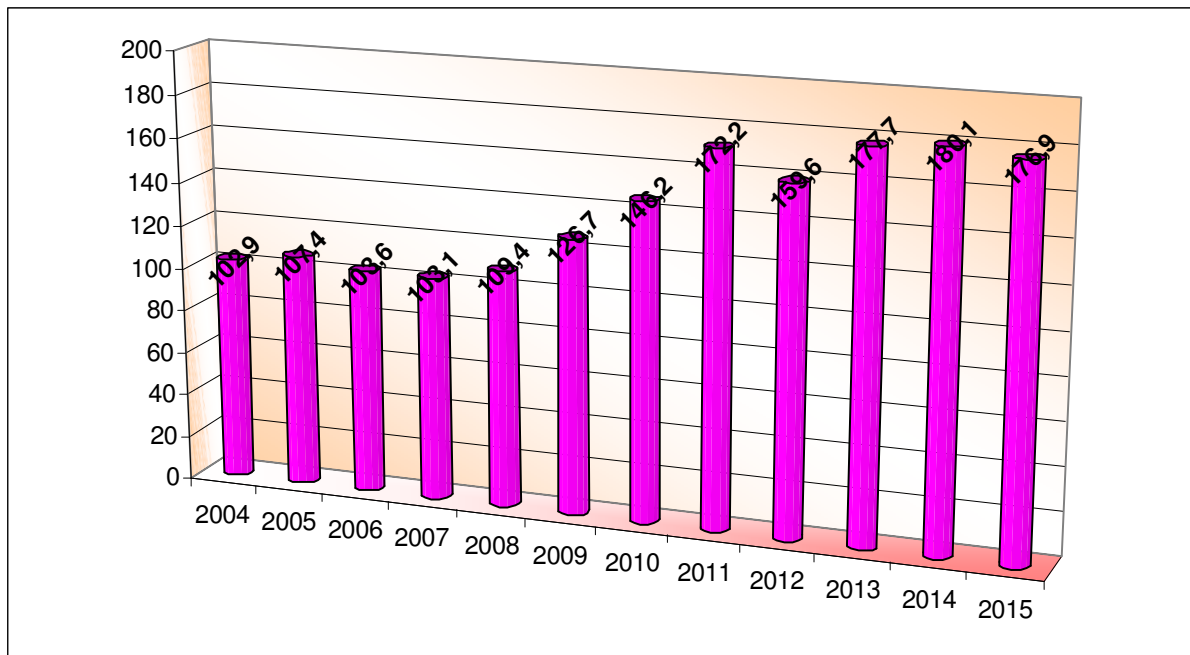
Grafikon 9: Struktura ulaganja izravnih inozemnih investicija u razdoblju 2000.-2014.

Izvor: izrada autorice prema podacima Enterprise Greece Invest and Trade

Na grafikonu 9 prikazana je struktura ulaganja izravnih inozemnih investicija. Najveći postotak ulaže se u tercijarni sektor i to prije svega u usluge, turizam te trgovinu. U sekundarni sektor ulaže se 24%, a ulaže se u djelatnosti rudarstva i brodogradnje. U primarni sektor najmanje se ulaže čemu svjedoči podatak od samo 2% investicija. U primarni sektor ulaže se u poljoprivredu i stočarstvo.

Grafikon 10: Javni dug Grčke u razdoblju 2004.-2015. u % BDP-a

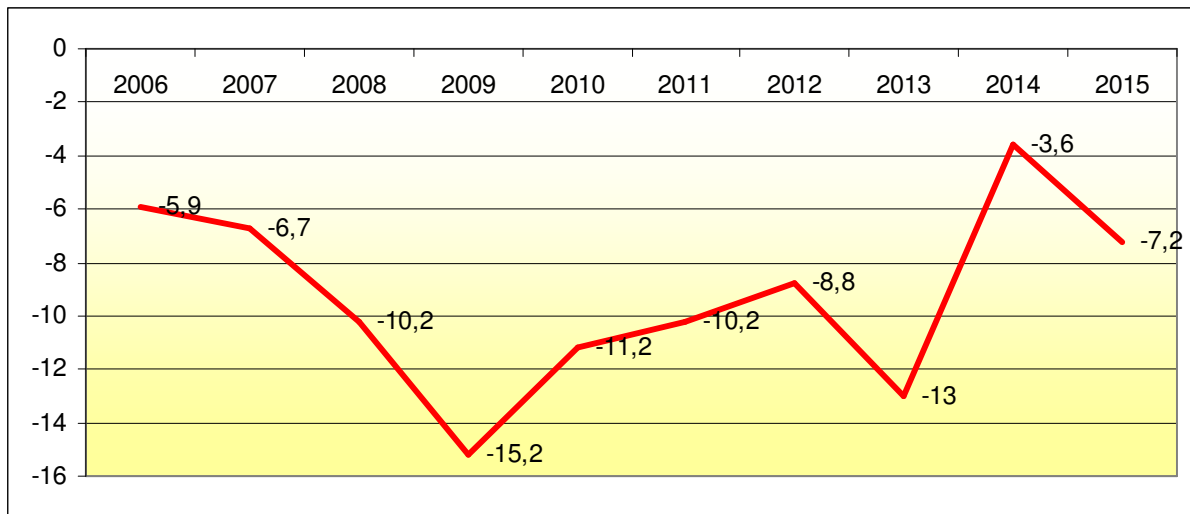
Izvor: izrada autorice prema podacima sa Eurostat; General government gross debt – annual data

Javni dug sačinjavaju zajmovi države koje je ona pozajmljivala kako bi financirala prošle deficite. Što je veći javni dug države smanjuje se gospodarska aktivnost te iste države jer umjesto akumulacije privatnog kapitala dolazi do akumulacije državnog duga.

Na grafikonu 10 prikazano je kretanje javnog duga Grčke. Najveći javni dug u promatranom razdoblju zabilježen je 2014. godine kada je iznosio 180,1% grčkog BDP-a. Prema kriterijima iz Maastrichta iz 1992. godine javni dug država članica EU može iznositi maksimalno 60% BDP-a. Iz priloženog se vidi kako u promatranom razdoblju Grčka ne ispunjava taj uvjet. Najniži javni dug u zadanom razdoblju Grčka je imala 2007. godine.

Da bi se javni dug smanjio potrebno je ostvarivati suficit proračuna, a to je moguće smanjenjem rashoda ili pak povećavanjem proračunskih prihoda.

Grafikon 11: Proračunski deficit Grčke u razdoblju 2006.-2015. u % BPP-a

Izvor: izrada autorice prema podacima sa Eurostat; Government deficit/surplus,debt and associated data

Proračunski deficit nastaje kada su proračunski rashodi veći od proračunskih prihoda. Proračunski deficit prisutan je kako u razvijenim zemljama tako i u zemljama u razvoju ili pak tranzicijskim zemljama.

Proračunski deficit Grčke koji je prikazan na grafikonu 11 u promatranom razdoblju je imao tendencije i rasta i pada. Najviši zabilježeni proračunski deficit Grčke u promatranom razdoblju bio je 2009. godine te je iznosio -15,2% grčkog BDP-a. Gornja granica proračunskog deficita također je određena kriterijima iz Maastrichta te ona ne smije biti veća od 3% BDP-a država članica EU. U razdoblju od 2006. do 2015. godine Grčka nije ispunjavala uvjet te je proračunski deficit u zadanom razdoblju bio veći od 3% BDP-a.

Najmanji proračunski deficit Grčke prikazan na grafikonu 11 ostvaren je 2014. godine kada je iznosio -3,6% BDP-a. Takav povoljan trend nije se dugo održao te je već u 2015. godini proračunski deficit skočio na -7,2% BDP-a.

4. Kriza grčkog gospodarskog sustava

Krajem 2009. godine izbila je kriza u Grčkoj, najgora u povijesti Grčke sve od vojne diktature još 1974. godine, kao i najgora koja je zadesila Europsku monetarnu uniju (EMU).

Kriza je istaknula strukturne slabosti, neheterogenost i neučinkovitost eurozone, odnosno osjetljivost na financijske krize.

Tijekom desetljeća koje je prethodilo krizi koja je izbila krajem 2008. godine u Grčkoj, Grčka vlada je posuđivala novac iz inozemstva kako bi financirala deficit državnog proračuna i deficit u bilanci plaćanja. Mnogi stručnjaci vjeruju kako su veliki proračunski deficit i javni dug Grčke posljedica nekontrolirane državne potrošnje. Grčka vlada se koristila inozemnim zaduživanjem za pokrivanje deficita koji se godinama akumulirao.

Oslanjanje Grčke na inozemno zaduživanje dovelo je do velike osjetljivosti grčkog gospodarstva ponajprije zbog gubitka povjerenja investitora u grčko gospodarstvo. Ekonomije koje imaju velik javni dug i proračunski deficit nisu zanimljive investitorima. Nadalje, otkriće da je grčka vlada lažirala statističke podatke te je prikazivala manji iznos duga nego što on realno iznosi, također je uzrokovalo pad interesa investitora. Mnoge su se države suočile s krizom likvidnosti, uključujući zemlje srednje i istočne Europe pa tako i Grčka. Isprva se činilo kako se Grčka relativno uspješno suočila s financijskom krizom, no globalna recesija koja je nastala nakon financijske krize ostavila je duboke ožiljke na grčki proračun budući su rashodi postajali sve veći, a porezni prihodi sve manji.

„Smaghi (2010) ističe dva plana oporavka Grčke: prvi ili plan A odnosi se na primjenu programa fiskalnog i strukturalnog prilagođavanja na način kako je to dogovoreno s IMF-om i Europskom unijom, dok plan B nije posve jasan, ali se spominje izbacivanje iz eurozone i vraćanje nacionalne valute drahme čija bi vrijednost vjerojatno pala što bi potaklo rast cijena i u konačnici predstavljalo novi udarac na standard ljudi (s obzirom na visok stupanj euroizacije). (Kersan Škabić, 2012.)

4.1. Uzroci krize

I prije globalne ekonomske krize Grčka je imala veliku unutarnju neravnotežu koja se ogledala u trajno visokom fiskalnom deficitu. Prekomjerni deficit posljedica je neuspjeha provođenja mirovinske reforme iz 2001. godine, smanjenje poreza te nastavak politike nekontroliranog zapošljavanja u javnom sektoru.“ (Arsić, Randelović, 2015.)

Grčka kriza uzrokovana je kombinacijom domaćih i međunarodnih čimbenika. Od domaćih čimbenika ističu se visoka državna potrošnja, utaja poreza, korupcija, rast plaća, neučinkovitost birokracije. Vanjski čimbenici koji su doprinijeli visokom zaduživanju Grčke su uvođenje eura, slaba provedba regulativa Europske unije s ciljem ograničavanja gomilanja duga, neučinkovit sustav financijske regulacije i supervizije, nekontrolirana moć pozajmljivanja sredstava te visok udio izravnih inozemnih ulaganja u Grčku.

„U uvjetima međunarodne liberalizacije kretanja kapitala i viška svjetske likvidnosti te financijske deregulacije i viših kamatnih stopa, u zemljama u razvoju dolazi do enormnog priljeva stranoga kapitala, prekomjernog investiranja i povećanja zaduženosti.“ (Bilas, Grgić, 2008.)

Zemlje u razvoju kao što je primjerice Grčka imaju relativno nisku razinu domaće štednje te nude visoke povrate na investicije. U slučaju izbijanja valutne krize, dešava se bijeg kapitala iz takvih zemalja što uzrokuje povećanje njezinih realnih dugova.

Između 2001. i 2007. godine BDP u Grčkoj je rastao po prosječnoj godišnjoj stopi od 4,3% dok je prosječna godišnja stopa rasta na razini eurozone iznosila 3,1% (Belkin, Mix, Nelson, 2010.).

Visoke stope gospodarskog rasta rezultat su povećane privatne potrošnje⁹, skupog i neučinkovitog mirovinskog i zdravstvenog sustava, utaje poreza, neučinkovitosti javne uprave te općenito fiskalne nediscipline.

U razdoblju od 2004. do 2010. godine proračunski rashodi su porasli u prosjeku za 87% dok su proračunski prihodi u prosjeku porasli tek 31%. Rezultat takvog odnosa prihoda i rashoda je deficit državnog proračuna. U 2007. godini visokih 75% proračunskih rashoda odnosi se na plaće zaposlenih u javnom sektoru te socijalna

⁹ Visoka privatna potrošnja povezana je s lakoćom pristupa kreditima.

davanja. Starenje grčkog stanovništva predstavlja veliki teret državnom proračunu u budućnosti s obzirom na činjenicu da se u razdoblju od 2007. do 2020. godine očekuje porast broja stanovnika starijih od 64 godine sa 17% na 32%. Ukoliko grčka vlada ne provede reformu mirovinskog sustava očekuje se porast davanja za mirovine s 11,5% BDP-a na 24% do 2050. godine. (Belkin, Mix, Nelson, 2010.)

Siva ekonomija i utaja poreza također pridonose deficitu grčkog proračuna. Naime, prema provedenim studijama vrijednost sive ekonomije kreće se između 25% i 30% BDP-a. Ukoliko Grčka želi povećati svoje proračunske prihode mora stati na kraj sivoj ekonomiji. Složeni porezni sustav, visoka porezna opterećenja te neučinkovitost javne uprave omogućile su slobodan tijek utaji poreza.

Konkurentnost grčke industrije nije na zavidnoj razini. Uzrok tome su prevelike plaće, a premala produktivnost. Uz smanjenje plaća te ulaganja u sektor industrije, Grčka bi mogla poboljšati svoj izvoz i samim time utjecati na konkurentnost domaće industrije. Brodogradnja i turizam činili su najveći dio grčkog BDP-a u doba prije gospodarske krize te su idealna područja za ulaganje kako domaćih tako i stranih investitora.

Usvajanje valute euro 2001. godine Grčku je vjerojatno dovelo do dužničkog ropstva u kojem se danas nalazi. Zašto? Odgovor leži u činjenici da zemlje članice eurozone imaju pristup međunarodnim izvorima financiranja po nižim kamatnim stopama nego zemlje izvan eurozone što im omogućuje lakše financiranje državnog proračuna te servisiranje postojećih dugova. Nekontrolirana moć pozajmljivanja dovela je Grčku do velikih dugova budući se neprestano zaduživala, a vrlo malo dugova je mogla otplaćivati.

Visoko povjerenje investitora i njihovih ulaganja u Grčku bilo je opravdano činjenicom da su zemlje eurozone sigurne za ulaganje budući je euro valuta s visokim stupnjem pouzdanosti.

Nepoštivanje pravila Pakta o stabilnosti i rastu iz 1997. godine također je zaslužno za prekomjerni državni dug Grčke. Pakt o stabilnosti i rastu sklopljen je kako bi se poboljšao nadzor i provođenje pravila javnih financija Ugovora iz Maastrichta¹⁰.

¹⁰ Ugovor iz Maastrichta potpisan je 1992. godine čime je uspostavljena Europska unija; njime su postavljeni ciljevi ekonomske i monetarne unije odnosno ciljevi jedinstvene valute, integracije tržišta,

„Odredbe Maastrichtskog ugovora jasno kazuju da se putem ekonomske i monetarne politike država članica moraju promicati i ostvarivati zajednički interesi i ciljevi Unije, te da države članice svoju ekonomsku politiku moraju temeljiti isključivo na načelu otvorenog tržišta, potičući slobodu tržišnog natjecanja i učinkovitu alokaciju oskudnih resursa u nacionalnom gospodarstvu.“ (Božina-Beroš, 2008.). Prema tom sporazumu javni dug države ne smije biti veći od 60% BDP-a države, a proračunski deficit ne smije biti veći od 3% BDP-a.

Ako država članica krši odredbe kriterija konvergencije Europska komisija i Vijeće Europe utvrđuju korektivne mjere kojih se država članica treba držati tijekom postupka prekomjernog deficita. U slučaju nepoštivanja korektivnih mjera, državi se može odrediti novčana sankcija u vrijednosti 0,5% BDP-a. Europska unija, međutim, nikada nije nametnula sankcije niti jednoj državi članici oko kršenja pravila razine proračunskog deficita, a od uvođenja eura 1999. godine sve je veći broj država članica koje ne poštuju ograničenja proračunskog deficita.

„Deficitarno financiranje putem javnog duga znači prodaju vrijednosnih papira uz obvezu otplaćivanja kamata kroz određeni broj godina, a na kraju obično i otplatu glavnice.“ (Ralašić, n.d.)

Država se može zaduživati na domaćem tržištu ili pak inozemnom. U slučaju kada se država zadužuje na inozemnom tržištu govori se o vanjskom javnom dugu te pri njegovom otplaćivanju sredstva izlaze iz zemlje što može stvoriti kratkoročne ili dugoročne posljedice u trgovinskoj bilanci plaćanja. Javni dug u dugom roku djeluje na potrošnju zato što se zbog otplate nastalih obveza smanjuje mogućnost potrošnje naroda zbog nametnutih poreza.

„Javni se dug može opsluživati na tri načina: fiskalnom politikom, tj. oporezivanjem gdje teret pada na potrošnju i opterećuje sadašnji naraštaj; domaćim pozajmljivanjem gdje teret pada na novčanu akumulaciju i opterećuje budući naraštaj ili pozajmljivanjem u inozemstvu; te tiskanjem novca što predstavlja monetizaciju duga.“ (Ralašić, n.d.)

sudjelovanja u odlučivanju i donošenju politika... Tim ugovorom definirani su i kriteriji konvergencije koji se odnose na reguliranje inflacije, kamatnih stopa, stabilnosti nacionalne valute, javnog duga i proračunskog deficita.

Jedan od uzroka krize u Grčkoj je tzv. rent-seeking ponašanje, što možemo definirati kao neproduktivno korištenje resursa kako bi se steklo bogatstvo umjesto korištenja proizvodnih djelatnosti u cilju stvaranja bogatstva. (Markantonatou, 2013.)

Naime, takve aktivnosti ne stvaraju nikakvu korist za društvo već se sredstva samo preraspodjeljuju od poreznih obveznika prema poduzeću.

Rent-seeking pristup je tijekom krize u Grčkoj potaknuo dublje istrage o mogućim uzrocima te se ustanovilo kako su sustavna korupcija i zlouporaba sredstava od strane političara također prisutni u sustavu. Nedostatak transparentnosti i provjera, neučinkovitost institucija i javne uprave smatraju se krivcem za mnoge nepravilnosti koje su nastale.

Veoma zastupljen u Grčkoj je i tzv. politički klijentizam. Politički klijentizam odnosi se na velike političke stranke koje svoju političku moć stječu na temelju selektivne distribucije beneficija pojedincima u zamjenu za njihovu političku podršku, što u konačnici utječe na veličinu javnih rashoda.

„Zemlje na margini eurozone“ poput Španjolske, Grčke i Portugala osobito su bile izložene utjecaju financijske krize zbog oslanjanja na vanjsko zaduživanje, orijentiranosti na netrgovinske sektore te zbog nemogućnosti utjecaja na vlastitu monetarnu politiku i neurednu fiskalnu poziciju. (Grgić, Kordić, 2011.)

Proračunski deficit i deficit platne bilance smatraju se najvažnijim uzrocima porasta vanjskog duga Grčke.

Najveći grčki trgovinski partneri također su bili pogođeni krizom što je rezultiralo smanjenjem međusobne trgovine. (Kouretas, 2010.)

Jeftino i neometano zaduživanje Grčke omogućeno je visokim kreditnim rejtingom koji je Grčka imala dugi niz godina, no nakon pojave krize 2008. godine značajno je poljuljano povjerenje investitora da Grčka može ispuniti dospjele obveze.

4.2. Tijek krize

Nemogućnost Grčke da vraća inozemne dugove uzrokovala je ekonomsku krizu. Ekonomska kriza pak uzrokuje pad BDP-a, smanjenje prihoda od poreza te povećanje nezaposlenosti. Prihodi od poreza smanjeni su i zbog sive ekonomije te korupcije. Povećanje nezaposlenosti uzrokovalo je povećanje proračunskih rashoda zbog davanja sve više financijskih potpora sve većem broju nezaposlenih. Kontinuiran porast proračunskih rashoda, a smanjenje proračunskih prihoda uzrokuje povećanje proračunskog deficita.

Zbog sve većeg proračunskog deficita raste i razina zaduženosti, a sve u cilju pokrivanja deficita.

Dug se iz godine u godinu akumulira te se osim dugova moraju vraćati i kamate na posuđena sredstva što stvara oportunitetni trošak za Grčku, jer umjesto da ta sredstva investira, sredstva odlaze na servisiranje dugova.

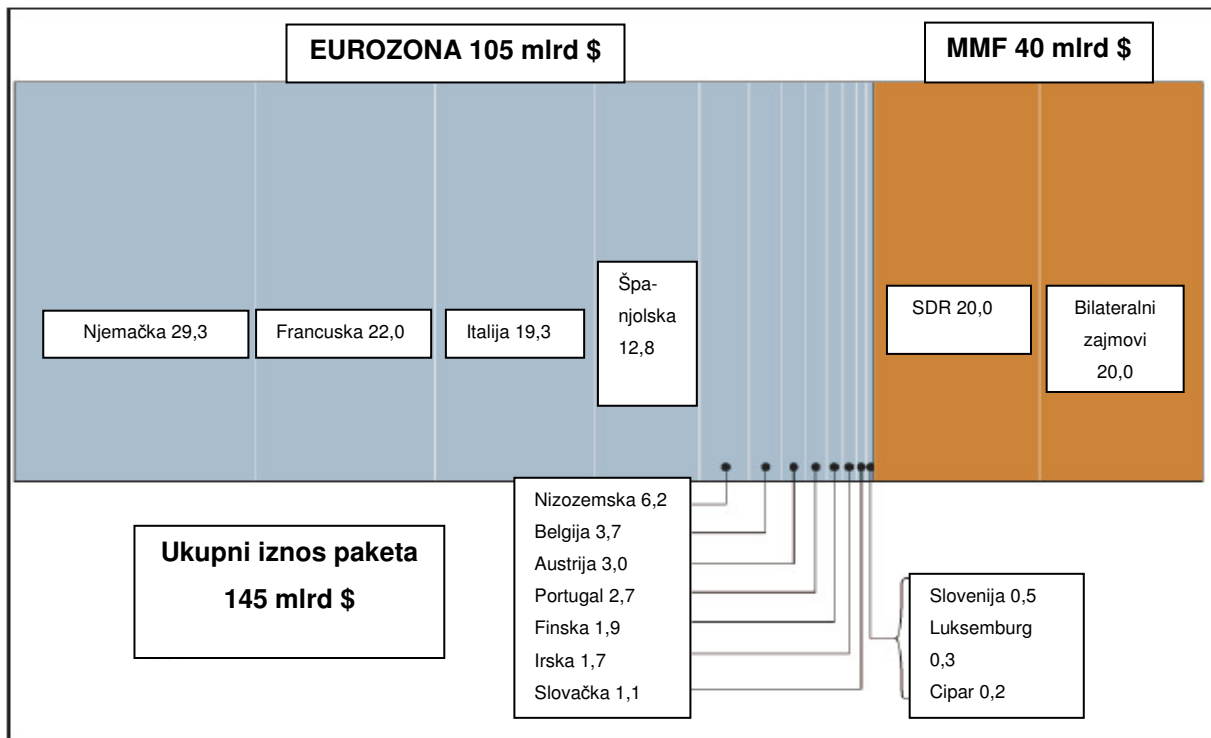
Vidljivo je kako svaka od ovih nepravilnosti, bilo porast nezaposlenosti, bilo pad BDP-a za sobom vuče niz karika koji uzročno-posljedičnim vezama stvaraju začarani krug iz kojeg se vrlo teško izvući.

Kao što je prethodno već navedeno, krajem 2008. godine, kreditni rejting Grčke strahovito opada zbog bojazni da Grčka neće biti u stanju vratiti dospjele dugove, a tadašnji premijer Papandreou najavio je značajne rezove javne potrošnje istovremeno se suočavajući s masovnim prosvjedima i štrajkovima.

U proljeće 2010. godine, zemlje članice eurozone nude prvi paket pomoći Grčkoj od 110 milijardi eura¹¹ ili 145 milijardi dolara u zamjenu za još jače i još strože mjere štednje.

¹¹ Paket pomoći do 110 milijardi eura sačinjava 80 milijardi eura pomoći zemalja Europske unije, te 30 milijardi eura pomoći MMF-a.

Slika 1: Financijska struktura prvog paketa pomoći zemalja članica eurozone i MMF-a Grčkoj u milijardama dolara

Izvor: Belkin, Mix, Nelson: Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications, 2010, str.11

Grčka je s „velikom trojkom“¹² sklopila tri sporazuma u razdoblju od 2010. do 2012. godine.

Memorandum I je prvi od tri sporazuma između Grčke i „velike trojke“. Memorandum I zahtijeva strategiju interne devalvacije odnosno smanjenje plaća prvotno u javnom sektoru; lokalnoj samoupravi, školstvu i zdravstvu. U 2010. godini broj zaposlenih ugovorom na određeno vrijeme u javnom sektoru smanjen je za 30% dok je u 2011. godini smanjen za 50%. Minimalne plaće novozaposlenih u javnom sektoru smanjene su za 20%. (Markantonatou, 2013.)

Rezultat prvog kruga mjera štednje je smanjenje prihoda zaposlenih u javnom sektoru od 15 do 30%. Također, izmijenjen je porezni sustav i uveden je porez na nekretnine.

Drugi sporazum je srednjoročna fiskalna strategija (2012.-2015.) usvojena od strane vlade s ciljem zarađivanja 50 milijardi eura od privatizacije javnih dobara i prodaje

¹² „Veliku trojku“ predstavljaju Europska središnja banka, Međunarodni monetarni fond te Europska komisija.

državne imovine te s ciljem provođenja odluke donijete u ožujku 2011. godine o produljenju roka otplate kredita na 7,5 godina. Daljnja smanjenja broja zaposlenih u javnom sektoru realizirana su ukidanjem radnih mjesta.

Memorandum II je treći sporazum koji je uključivao nove mjere smanjenja rashoda te smanjenje naknada, fleksibilnost u postupcima za otkaz. Predloženo je smanjenje duga Grčke za 50 postotnih bodova kako bi se javni dug smanjio na 120% BDP-a do 2020. godine. Memorandum II zahtjeva daljnje smanjenje zaposlenih u javnom sektoru, smanjuju se mirovine od 15 do 20%, smanjuju se izdaci za lijekove i dokapitalizaciju banaka, plaće u javnom sektoru smanjenje su za 22%, a za zaposlene mlađe od 25 godina plaće su smanjene za 32%.

Sve tri agencije za kreditni rejting¹³ u ljeto 2011. godine smanjile su razinu grčkog kreditnog rejtinga na razinu povezanu sa značajnim rizikom neplaćanja.

Krajem 2011. godine, dogovoren je otpis 50% potraživanja za Grčku od strane europskih čelnika u zamjenu za provođenje daljnjih mjera štednje.

Tadašnji premijer George Papandreou najavljuje referendum na pitanje uvjeta provođenja mjera štednje, no nedugo nakon toga daje ostavku na mjestu premijera te se povlači zbog oluje kritika na prijedlog referenduma.

U ožujku 2012. godine čelnici Europske unije i MMF-a dogovorili su drugi paket pomoći za Grčku pružajući joj 130 milijardi eura kroz Europski fond za financijsku stabilnost (EFSF)¹⁴ za razdoblje od 2012. do 2014. godine.

U studenom 2012. godine ministri financija eurozone i MMF dogovorili su se da će Grčkoj produžiti rok fiskalne prilagodbe na dodatne dvije godine.

Grčka vlada se obvezala da će provoditi ekonomski program prilagodbi u zamjenu za dobivanje drugog paketa pomoći. Ekonomski program prilagodbi za Grčku obuhvaća provođenje reformi u području javnih financija, javne uprave, oporezivanja, socijalne skrbi, mirovina, zdravstva, obrazovanja, privatizacije, suzbijanja korupcije i porezne evazije. Grčka vlada se obvezala i da će u 2015. godini ostvariti rast BDP-a nakon dugog razdoblja recesije. U financijskom sektoru zabilježen je porast prikupljanja privatnog kapitala, a provođenje reformi u bankarskom sustavu trebao bi doprinijeti

¹³ Moody's Investment Service, Standard and Poor's i Fitch Ratings.

¹⁴ Pojašnjenje Europskog fonda za financijsku stabilnost na str. 47.

smanjenju loših kredita te uvođenju discipline glede otplate kredita. Treba poraditi na odnosu plaća i produktivnosti te na jačanju konkurentnosti domaće privrede i izvozu.

2013. godina u Grčkoj biti će zapamćena kao godina s najvećim postotkom nezaposlenosti od visokih 27,2% od čega je mlade radne snage nezaposleno čak 60%. Predsjednik stranke zajedno sa petoricom pripadnika Golden Down stranke uhićeni su u jesen 2013. godine zbog sumnje pranja novca, nasilja te povezivanja sa kriminalnim organizacijama.

U suradnji s inozemnim zajmodavcima, Grčka u proljeće 2014. godine dogovara plan reformi kojima će potaknuti malo poduzetništvo. Od prve prodaje dugoročnih državnih obveznica na rok od 4 godine Grčka dobiva gotovo 4 milijarde dolara. Potez prodaje državnih obveznica smatra se važnim potezom u gospodarskom oporavku zemlje.

Proljeće 2014. godine za Grčku donosi i novu vladu. Na izborima pobjeđuje ljevičarska koalicija Syriza na čelu s Alexisom Tsiprasem. Syriza se protivi mjerama štednje i oštrim gospodarskim mjerama. Protivljenje se nastavlja do siječnja 2015. godine kada se Grčka susrela s ozbiljnim problemima likvidnosti. Premijer Tsipras raspisao je referendum na kojem se postavlja pitanje odobrava li stanovništvo nove mjere štednje u zamjenu za dobivanje novog paketa pomoći. Rezultati referenduma bili su očekivani. Naime, većina građana odbacila je opciju prihvaćanja mjera štednje. Usprkos takvim rezultatima, Tsipras je u srpnju 2015. godine potpisao sporazum u kojem prihvaća još strože mjere štednje nego što su bile iskazane pred referendum i pokorava se pod pritiskom „velike trojke“.

U ljeto 2015. godine Grčka zatvara banke i uvodi strože kapitalne kontrole jer Europska središnja banka prestaje s financiranjem plana spašavanja. U srpnju 2015. godine Grčka je od MEFS ponovo zatražila pomoć, a čelnici država eurozone dogovorili su niz reformi koje treba provesti fokusirajući se na četiri ključna područja i to: reformu javnih financija; jačanje rasta, konkurentnosti i ulaganja; očuvanje financijske stabilnosti te fiskalnu održivost. Kao i prethodna dva paketa pomoći, tako i ovaj (treći) paket zahtijeva provođenje ekonomskog programa prilagodbe, odnosno, mjera za rješavanje ekonomskih i socijalnih problema koji će omogućiti održivi ekonomski rast Grčke te otvaranje novih radnih mjesta.

Treći paket pomoći za razdoblje 2015.-2018. odobren je u kolovozu 2015. godine, a iznosio je 86 milijardi eura.

MEFS je Grčkoj izdao zajam za premošćivanje čime je osigurana kratkoročna financijska pomoć dok Grčka nije počela primati sredstva u okviru novog programa Europskog stabilizacijskog mehanizma (ESM).

Tablica 1: Paket pomoći MEFS Grčkoj u 2015. i 2016. godini

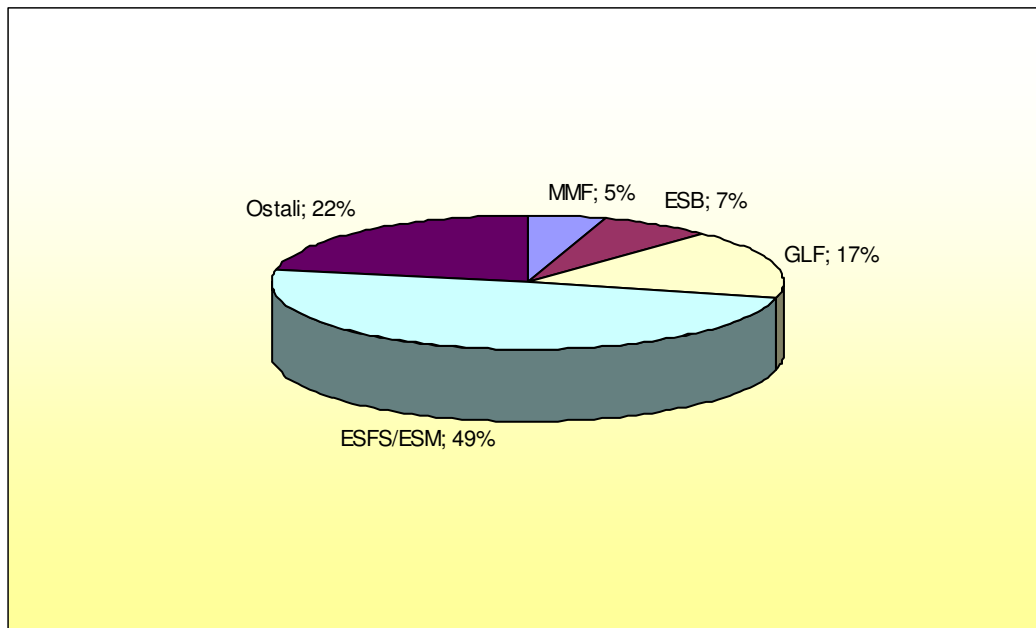
DATUM ISPLATE	IZNOS ISPLATE (u milijardama eurima)	KUMULATIVNI IZNOS ISPLATE (u milijardama eurima)
20.08.2015.	13	13
24.11.2015.	2	15
01.12.2015.	2,7	17,7
08.12.2015.	2,7	20,4
23.12.2015.	1	21,4
21.06.2016.	7,5	28,9

Izvor: izrada autorice prema podacima sa European Stability Mechanism; Disbursements of ESM financial assistance for Greece

U tablici 1 prikazane su isplate MEFS prema Grčkoj u 2015. i 2016. godini. Rok dospjeća navedenih zajmova je između 2034. i 2059. godine.

Prosječni ponderirani prosjek dospjeća kredita je 32,04 godine. Kumulativni iznos duga iznosi 28,9 milijardi eura.

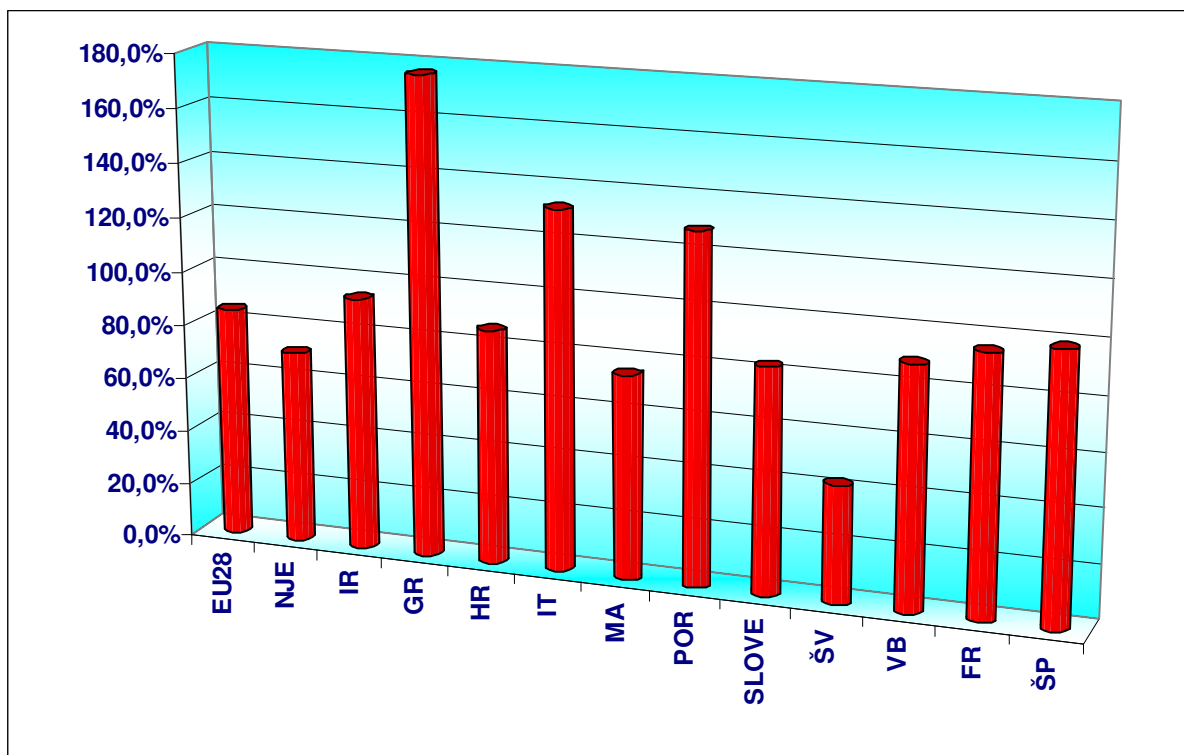
Grafikon 12: Struktura grčkog javnog duga krajem 2015. godine

Izvor: izrada autorice prema IMF Country Report No. 16/130; Greece

Krajem 2015. godine struktura grčkog javnog duga izgledala je kao što je prikazano na grafikonu 12. Na Greak Loan Facility otpada 17% ukupnog duga; MMF- u Grčka duguje 5% ukupnog duga. Dug prema Europskoj središnjoj banci iznosi 7% ukupnog duga. U ukupnom dugu, 49% odnosi se na dug prema Europskom fondu za financijsku stabilnost, dok se 22% raspoređuje na ostale vjerovnike kao što su privatni investitori i banke.

Grafikon 13: Javni dug odabranih zemalja EU u usporedbi s prosjekom EU28 2015. godine u % BDP-a

Izvor: izrada autorice prema podacima sa Eurostat; Government deficit/surplus, debt and associated data

Javni dug odabranih zemalja članica Europske unije te prosjek javnog duga EU28 prikazan je na grafikonu 13. Daleko najveći javni dug ima Grčka (176,9% BDP-a). Prosjek EU28 iznosi 85,2% BDP-a. Hrvatski javni dug iznosi 86,7% BDP-a te se kreće oko prosjeka EU28.

Italija i Portugal, zemlje koje su zajedno s Grčkom, Irskom i Španjolskom svrstane u zemlje PIIGS također bilježe visoki javni dug od oko 130% BDP-a. Španjolska i Irska svoj su javni dug smanjile pa tako Španjolski javni dug iznosi 99,2% BDP-a, a Irski 98,38% BDP-a.

4.3. Posljedice krize

Kriza koja je zahvatila grčko gospodarstvo prouzročila je brojne ekonomske i društvene posljedice:

- **„Začarani krug“ recesije:** pad BDP-a 6 godina uzastopno (od 2009. do 2015.) uzrokovao je nagli pad domaće potražnje. Smanjenje proizvodnje uzrokovalo je brojne otkaze te gubitke tisuće radnih mjesta što dodatno produbljuje recesiju.
- **Nezaposlenost:** u prve tri godine provođenja mjera štednji nezaposlenost se stalno produbljivala. Više od polovice populacije između 15. i 24. godine je nezaposleno dok je tisuće radnih mjesta izgubljeno zbog nedovoljne i neučinkovite socijalne potpore države. Sve je to dovelo do kronične nezaposlenosti.
- **Pogoršanje uvjeta rada:** povećava se neizvjesnost radnih mjesta, vlada nesigurnost, plaće se smanjuju, prava radnika postaju sve slabija, pogoršavaju se i pooštavaju uvjeti ugovora o radu.
- **Slabljenje malog i srednjeg poduzetništva:** u 2010. godini više tisuća subjekata je zatvoreno zbog problema s likvidnošću i visokim poreznim obvezama.
- **Odljev mozгова:** mladi visokoobrazovani ljudi mahom odlaze iz Grčke, a studenti koji studiraju izvan zemlje nemaju namjeru vratiti se u domovinu.
- **Porast beskućništva:** od 2009. do 2011. godine broj beskućnika je porastao za 25% uključujući i ljude sa srednjoškolskim i visokim obrazovanjem koji su do prije krize pripadali srednjem društvenom sloju.
- **Porast broja suicida:** od 2009. do 2010. godine povećan je broj suicida za 25%, a od 2010. do 2011. za visokih i zabrinjavajućih 40%.
- **Pogoršanje zdravlja stanovništva:** zabilježen je porast HIV ovisnika za 52% od 2010. do 2011. godine. Da bi situacija bila još gora, centri za prevenciju ovisnosti o drogama i psihijatrijske klinike zatvoreni su zbog proračunskih rezova. (Markantonatou, 2013.)

Plan oporavka koji je Grčkoj određen trebao je prvotno zemlju izvući iz krize do 2010. godine što je dalje prolongirano na 2011., zatim na 2013., 2016. godinu itd.

Plan oporavka imao je niz štetnih utjecaja na grčko gospodarstvo i stanovništvo. Primjerice, uočen je porast siromaštva, a budućnost je bila određena niskim plaćama i niskom razinom zaštite prava radnika.

Prvotna opcija kod provođenja plana oporavka jest provođenje mjera štednje što u konačnici dovodi do slabljenja gospodarstva jer pad potražnje vodi ka smanjenju proizvodnje.

Druga opcija je provođenje dokapitalizacije banaka. Naime, nakon što je izbila kriza u Grčkoj 2008. godine, grčka vlada u dogovoru s nacionalnom bankom Grčke uvjerava javnost kako je domaće gospodarstvo sigurno zbog visokog stupnja internacionalizacije¹⁵, te niske izloženosti grčkih banaka lošim kreditima. Naravno, takve izjave nisu uvjerile javnost u njihovu vjerodostojnost te je zatražena financijska pomoć od europskih institucija. Teret duga dakako snose porezni obveznici.

Obilježja problema ekonomske krize u Grčkoj mogu se definirati kao „težak problem“ čija svojstva se dijele kao:

- 1. Dinamička kompleksnost problema** – budući da problemi obuhvaćaju velik broj međusobno povezanih varijabli, a što je veći broj varijabli to je veća i dinamička kompleksnost.
- 2. Socijalna kompleksnost problema** – javlja se kada ljudi na koje problem utječe imaju različite interese i stajališta. Upravo iz tog razloga se rješavanje takvih problema ne prepušta jednoj skupini stručnjaka već se angažira široki krug predstavnika različitih interesa.
- 3. Generativna kompleksnost problema** – podrazumijeva postojanje problema kod kojih ne postoje gotova rješenja jer se oni razvijaju na nove i nepoznate načine te njihova definicija nije jasna. (Cimeša, n.d.)

„Imajući na umu da mjere štednje neće biti dovoljne da eurozoni izvuku iz krize, Njemačko viđenje buduće Europske unije jest čvršća integracija eurozone. Ekonomsku i poreznu politiku treba u većoj mjeri određivati Europska unija, zajednička vanjska i sigurnosna politika, te veću ulogu trebaju imati Europski parlament i europska vojska.“ (Benić, 2012.)

¹⁵ Internacionalizacija je pojam koji označava ulazak stranih poduzeća na domaće tržište ali isto tako i izlazak domaćih poduzeća na strano tržište.

4.3.1. Grexit i utjecaj na euro

Ljeto 2015. godine dovelo je u pitanje ostanak Grčke u eurozoni budući da Grčka nije raspolagala novcem za otplatu dugova koji su dospjeli.

Potrebno je bilo vratiti 450 milijuna eura MMF-u, 11,67 milijardi jena u zajmovima te 71 milijun eura kamata na izdane četverogodišnje obveznice iz 2014. godine te 3,5 milijardi eura Europskoj središnjoj banci. U slučaju neplaćanja dospjelog duga Europskoj središnjoj banci u ugovorenom roku, Grčkoj je prijetilo ukidanje ELA programa¹⁶ od strane Europske središnje banke.

Da bi situacija bila gora, u Grčkoj je svakim danom rasla stopa nezaposlenosti, gospodarstvo stagniralo, a sama vlada dodatno pogoršavala situaciju ne pristajući na nove mjere štednje koje joj je nametala „velika trojka“.

Brojni europski političari slažu se u mišljenju da Grčkoj nema pomoći dok god se nalazi unutar eurozone te kako je i za Europsku uniju i za Grčku bolje da Grčka napusti euro i vrati se svojoj valuti – drahmi.

No, izlazak Grčke iz eurozone za sobom vuče brojne posljedice:

- euro će izgubiti na vrijednosti zbog prebacivanja kapitala u sigurna utočišta kao što su primjerice američki dolar ili švicarski franak te će sukladno tome naglo skočiti vrijednost tih valuta,
- bijeg kapitala zbog masovnog povlačenja kapitala iz Grčke,
- slabljenje bankarskog sustava zbog manjka suradnje i potpore od strane Europske središnje banke,
- moguće izbijanje socijalnih nemira,
- moguća pojava inflacije zbog povećanog tiskanja novca od strane grčke središnje banke i cijena općenito,
- iseljavanje stanovništva u potrazi za boljim životom,
- stvaranje domino efekta; izlazak ostalih članica sa sličnim financijskim problemima iz eurozone poput Španjolske, Portugala i Irske koji bi naškodio ostalim zemljama članicama. (The Telegraph, 2016.)

¹⁶ ELA program je program održavanja nužne likvidnosti, a može se primijeniti samo ako su osigurana dovoljna jamstva.

U slučaju da Grčka napusti eurozonu ugrozila bi se vjerodostojnost iste zbog masovnog bijega kapitala, bankrota, hiperinflacije te zbog očekivanja napuštanja eura i od strane ostalih problematičnih zemalja.

Uvođenjem vlastite valute vjerojatno bi se pogoršala i kupovna moć građana koja je ionako mizerna zbog konstantnih rezova plaća i mirovina.

Stečaj Grčke bio bi poražavajući i za domaće banke koje su državi posudile više od 50 milijardi eura time što su kupovale grčke državne obveznice. Ukoliko dođe do bankrota Grčke doći će i do potresa na europskom financijskom tržištu te velikog bijega novca iz Europe.

Moguće rješenje izlaska Grčke iz krize je da Europska središnja banka kupuje onoliko grčkog državnog duga koliko je potrebno da se izbjegne bankrot. Problem koji bi se u tom slučaju mogao pojaviti je inflacija eura. Međutim, inflacija bi smanjila veliki dio vanjskog duga eurozone kao i prvotne dugove.

„Velik dio kapitala pojest će inflacija, ekonomije će nastaviti stagnirati, nezaposlenost će ostati visoka, porezna davanja će opadati i sve će se nakon nekog vremena vratiti u prijašnje stanje.“ (Centar za ekonomski razvoj i poslovne politike, 2011.)

U ovom bolnom rješenju situacije najgore bi prošli štediši, a pretpostavka je da bi i ostale zemlje eurozone koje su u krizi računale na slično rješenje njihovih problema. Razlike između zemalja koje su dovele do krize prije svega su političke naravi, a manje ekonomske. To znači da je kriza vrlo vjerojatno posljedica djelovanja političara koji svoje interese stavljaju ispred nacionalnih ili pak europskih. Tome svjedoči činjenica da europske političare ne zanimaju porezni obveznici koji su u čitavoj priči najmanje odgovorni za stanje u kojem se svijet nalazi ali ipak snose najveći dio tereta. Samo godinu dana nakon što je Grčka zamalo izbačena iz eurozone, grčko gospodarstvo pokazuje znakove oporavka. U drugoj polovici 2016. godine zabilježen je pozitivan rast. Ipak, stručnjaci vjeruju kako slaba potražnja i oskudna ulaganja i dalje sprječavaju Grčku da u potpunosti izađe iz recesije.

Da bi se Grčka na kraju 2016. godine mogla pohvaliti pozitivnim pomacima domaćeg gospodarstva potrebno je u potpunosti provesti započete reforme javnog i privatnog sektora. Puna provedba strukturnih reformi povećati će produktivnost i rast. Reforme u području tržišta rada već su pokazale napredak kroz povećanje fleksibilnosti i produktivnosti radne snage. Tempo fiskalne konsolidacije još je uvijek usporen, a

djelomice je za to zaslužna i aktualna izbjeglička kriza. (The Organization for Economic Co-operation and Development, 2016)

Europa je kroz brojne integracije, trgovinu, tehnološki napredak, migracije, ujedinjenjem tržišta postala povezana, jaka i prepoznatljiva u svijetu, ali ukoliko dođe do ukidanja eurozone, Europa bi isto tako mogla postati nevažna. Brojni gospodarski divovi poput Kine, SAD-a, Rusije, Indije, Brazila mogli bi od Europe stvoriti ovisnika o njihovim gospodarstvima ukoliko zakupe europska strateška područja kao što su banke, luke, telekomunikacije, energetske kompanije i sl.

5. Uloga „velike trojke“ u rješavanju grčke krize

Kao što je prethodno već spomenuto, „veliku trojku“ u objašnjavanju grčke krize sačinjavaju Europska komisija, Europska središnja banka te Međunarodni monetarni fond.

5.1. Odnos Europske komisije i Grčke

Europska komisija je izvršno tijelo Europske unije te zastupa interese Unije kao cjeline. Sjedište Europske komisije nalazi se u Briselu. Europska komisija ima svoja predstavništva u svim zemljama članicama EU. Predsjednik EK je Jean-Claude Juncker, a mandat sadašnje komisije traje do listopada 2019. godine.

Zadaci Europske komisije su:

- predlaganje zakonodavnih akata,
- upravljanje politikama i proračunom EU,
- provedba europskog prava,
- utvrđivanje ciljeva i prioriteta EU i rad na njihovom ostvarivanju,
- promoviranje Unije izvan Europe.

Europska komisija je ovlaštena na temelju Ugovora o Europskoj uniji uzimati zajmove na međunarodnim tržištima kapitala u ime Europske unije.

Europska komisija upravlja paketom zajedničkih bilateralnih zajmova koje su države članice eurozone izdale Grčkoj. Ukupni iznos pomoći Grčkoj kroz sva tri paketa pomoći iznosi 326 milijardi eura.

Europska unija pruža financijsku pomoć državama članicama Europske unije u okviru tri programa kreditiranja:

1. Mehanizam za europsku financijsku stabilnost (MEFS) u iznosu do 60 milijardi eura,
2. Program za uravnoteženje platne bilance (BOP) pruža pomoć državama članicama EU ali koje nisu članice europodručja u iznosu do 50 milijardi eura,
3. Makrofinancijska pomoć (MFA) pruža pomoć partnerskim državama koje provode program MMF-a. (European Commission, 2016.)

Sva tri programa financiraju se izdavanjem obveznica na tržištima kapitala.

Europskoj uniji nije dopušteno uzimati kredite da bi se pokrili proračunski troškovi već samo radi financiranja isplata kredita državama. Visina zajmova može biti u

milijunima ili pak milijardama te su sredstva isključivo iskazana u eurima. Rok dospjeća zajmova iznosi od 5 do 30 godina.

5.1.1. Mehanizam za europsku financijsku stabilnost (MEFS)

Mehanizam za europsku financijsku stabilnost važan je sastavni dio sveobuhvatne strategije Europske unije osmišljen kako bi očuvao financijsku stabilnost unutar eurozone. Kao i njegov prethodnik Europski fond za financijsku stabilnost (EFSF) tako i Mehanizam za europsku financijsku stabilnost pruža financijsku pomoć državama članicama eurozone koje proživljavaju financijske poteškoće. EFSF počeo je s radom 2010. godine, a 2012. godine zamjenjuje ga MEFS. (European Financial Stability Facility, 2015.)

EFSF izdaje dužničke instrumente u svrhu prikupljanja sredstava i pružanja pomoći državama članicama eurozone. Njegovo sjedište je u Luksemburgu, a direktor je Klaus Regling.

Sredstva dolaze iz proračuna zemalja članica zone eura i to prije svega u obliku jamstava u visini od 620 milijardi eura ali i 80 milijardi u gotovini. To je potrebno kako bi se stvorio solidni kapital za ulijevanje povjerenja ulagača u zaštitni mehanizam. (Nacional, 2012.)

Pravilo vrijedi što više sredstava jedna zemlja članica eurozone treba kako bi stabilizirala svoje financije, to su stroži uvjeti koje ta zemlja mora ispuniti, a pomoć se isplaćuje samo u svrhu očuvanja stabilnosti zemalja članica eurozone.

U prvom paketu pomoći 2010. godine zemlje članice eurozone osigurale su financijsku pomoć za Grčku u iznosu od 80 milijardi eura putem bilateralnih zajmova poznatog pod nazivom Greek Loan Facility.

5.2. Odnos Europske središnje banke i Grčke

Zato što je izravno odgovorna za monetarnu politiku Unije, Europska središnja banka (ESB) jedna je od važnijih institucija Europske unije. Osnovana je 1998. godine u Frankfurtu. Predsjednik ESB je Mario Draghi.

Jedina institucija ovlaštena za izdavanje novčanica eura je upravo ESB. Glavni cilj ESB je održavanje stabilnosti cijena u cilju poticanja gospodarskog rasta te visoke zaposlenosti. S time u svezi, eurosustav podupire politiku ESB na način da:

- definira i provodi zajedničku monetarnu politiku,
- vodi operacije deviznog tečaja,

- upravlja službenim deviznim pričuvama,
- vodi brigu o funkcioniranju platnog sustava,
- provodi nadzor kreditnih institucija i
- održava stabilnost financijskog sustava. (European Central Bank, 2016.)

Organi od kojih se sastoji ESB:

1. **Upravno vijeće** – utvrđuje monetarnu politiku; ujedno je središnji organ sustava, a još se naziva i Vijećem guvernera,
2. **Izvršni odbor** – zadužen je za provođenje monetarne politike u skladu s odlukama koje donosi Vijeće guvernera,
3. **Opće vijeće** – koordinira aktivnosti u Europskoj monetarnoj uniji; sastoji se od predsjednika i potpredsjednika ESB-a, a postojati će sve dok sve članice Europske unije ne uvedu euro.

U proljeće 2015. godine odnosi između ESB i Grčke postaju sve napetiji; nova vlada je najavila okončanje mjera štednje i provođenja reformi te je obznanila da više ne želi surađivati s velikom trojkom, ali i zatražila sveobuhvatni oprost duga. Međutim, oprost dugova je odbijen te je vlada Grčke zatražila neograničen rok otplate istih. No, Glava ESB Mario Draghi je ukinuo posebna pravila koja su do tada vrijedila za Grčku te je odlučeno da ESB više neće primati grčke državne obveznice kao sigurnost za bankovne kredite. Time je ESB grčkim bankama ukinula izvor novaca neophodnih za preživljavanje.

Grčka središnja banka mora grčkim bankama osigurati hitne zajmove i za to snositi rizik. Dodatna otežavajuća okolnost je ta što su do tad dvije grčke banke zatražile pomoć od Grčke središnje banke još u siječnju 2015. godine zbog povećanog povlačenja depozita. Budući da Grčka nema pristup međunarodnim financijskim tržištima zbog visoke zaduženosti, Grčka vlada mora pronaći novo rješenje za otplatu dugova.

Odluka ESB odrazila se i na tečaj eura koji je pao u odnosu na dolar. Osim pada vrijednosti eura pale su i cijene dionica na burzama jer je Grčkoj prijetio bankrot i zato što je Grčka vlada uvela kapitalne kontrole kako bi spriječila odljev novaca iz banaka. Kapitalna kontrola je uvedena u strahu od kolapsa bankarskog sustava; da bi se ograničilo povlačenje novaca iz banaka. Zbog provođenja kapitalnih kontrola, vlada je odlučila zatvoriti sve banke na tjedan dana, što se na kraju produžilo na

sveukupno tri tjedna, a dnevni maksimalni iznos koji je pojedinac mogao podići na bankomatu bio je 60 eura.

Dogovor iz 2015. godine koji je Grčkoj osigurao novi paket pomoći susreo se s problemima. Prvi problem ukazuje na to da će Grčka teže izaći iz krize zbog novih mjera štednje koji joj se nameću u zamjenu za pomoć. Drugi problem predstavlja nerealna procjena grčkih vjerovnika u pozitivan gospodarski rast i oporavak uz smanjenje deficita. Treći problem javlja se zbog vjerojatnosti da će kriza u Grčkoj prije ili kasnije ponovo izbiti zbog takvih pretpostavki.

5.3. Odnos Međunarodnog monetarnog fonda i Grčke

Međunarodni monetarni fond osnovan je 1944. godine na konferenciji Ujedinjenih naroda u Bretton Woodsu s ciljem osiguranja stabilnosti međunarodnog monetarnog sustava, stabilnosti tečajeva te međunarodnih plaćanja.

Sjedište MMF-a nalazi se u Washingtonu te broji 189 zemalja članica. Direktorica MMF-a od srpnja 2011. godine je Christine Lagarde.

Ostali ciljevi MMF-a:

- razvijanje međunarodne monetarne suradnje,
- širenje i uravnotežen rast međunarodne trgovine,
- uspostavljanje multilateralnog sustava plaćanja,
- financijska i tehnička pomoć zemljama članicama koje imaju deficit u bilanci plaćanja. (International Monetary Fund, 2016.)

MMF posuđuje zemljama novac, odnosno kreditira zemlje koje su suočene s problemima koji usporavaju gospodarstvo te zemlje te sprečavaju održivi rast. Politike kreditiranja MMF-a variraju ovisno o situaciji u kojoj se pojedina zemlja nalazi.

Postoje nekoliko vrsta pomoći koje MMF pruža:

- **Stand-By aranžmani (SBA's)** koji služe za rješavanje kratkotrajnih problema u bilanci plaćanja,
- **Stand-By kreditne olakšice (SCF)** koje pružaju financijsku pomoć državama s niskim dohotkom,
- **Fleksibilne kreditne linije (FCL) i Linije predostrožnosti i likvidnosti (PLL)** koje služe za prevenciju ili ublažavanje krize te poticanje povjerenja tržišta u doba povećanog stupnja rizika,

- **Instrumenti brzog financiranja (RFI) i Mehanizmi ubrzanog kreditiranja (RCF)** koji su osmišljeni za pružanje pomoći zemljama s deficitom u bilanci plaćanja; zemljama pogođenim prirodnim katastrofama te domaćim gospodarskim šokovima. Također se pružaju zemljama s niskim dohocima.

MMF nema apsolutnu moć već ga nadzire sustav Federalnih rezervi kojeg kontrolira 15-ak velikih svjetskih privatnih banaka. U svom radu MMF nikada ne djeluje samostalno nego većinom u suradnji sa Svjetskom bankom. U slučaju Grčke, MMF je djelovao zajedno s Europskom komisijom i Europskom središnjom bankom.

Kao što je već prije objašnjeno, MMF je u suradnji s Europskom unijom Grčkoj nudio nekoliko paketa pomoći te je zauzvrat tražio ispunjenje određenih uvjeta. Ti uvjeti bili su rezanje javne potrošnje; masovna otpuštanja zaposlenih u javnom sektoru; smanjenje plaća i mirovina; reforma poreznog sustava i sl.

Međutim, u jednom strogo povjerljivom dokumentu MMF-a koji je „procurio“ u javnost stoji kako su nametnute prestroge mjere štednje naškodile već ionako lošem gospodarskom stanju Grčke. Smatraju kako je bilo važnije poraditi na naplati poreza i suzbijanju sive ekonomije budući da je siva ekonomija dostizala skoro polovicu grčke ekonomije te da je vrlo mali broj ljudi plaćao svoje porezne obveze.

Kao svoj uspjeh nametnutih mjera štednje, MMF ističe ostanak Grčke u eurozoni kao i sprečavanje većih i težih posljedica na svjetsko gospodarstvo. Svoje poteze MMF opravdava činjenicom da je sve rađeno u dobroj namjeri.

Dugo gomilanje duga Grčke koje traje godinama dovelo je Grčku u situaciju nemogućnosti vraćanja duga i prema MMF-u u ljeto 2015. godine na što je MMF izjavio kako Grčka može dobiti dodatna sredstva tek kada dospjeli dug bude podmiren. Uz pomoć koju je Grčka dobila od Europske unije vraćen je dug MMF-u koji je do tada dospio.

MMF zahtijeva otpis dijela duga Grčke smatrajući ga neodrživim i prijeteci da će se povući iz cijelog programa no Njemačka se protivi toj ideji. Njemačka stoji iza stava da otpis dugova nije moguć u eurozoni na što Europska komisija predlaže promjenu profila duga, ali ne i njegov otpis.

6. Perspektive razvoja Grčke u budućnosti

Grčki premijer Alexis Tsipras je početkom 2016. godine najavio konačni izlazak Grčke iz gospodarske krize. Uz 86 milijardi eura pomoći MMF-a, EU i ESB dobivenih u kolovozu 2015. godine, zemlja bi konačno mogla krenuti naprijed i doživjeti procvat domaće ekonomije. No, ne slažu se svi s grčkim premijerom.

U nedavnoj anketi stanovnici Grčke izrazili su nezadovoljstvo dosadašnjim rješavanjem krize i veliku neizvjesnost i pesimizam oko Grčke budućnosti. Visokih 61% građana smatra kako će Grčka biti izbačena iz eurozone. Veliki strah u kosti grčkog stanovništva ulijevaju i događanja proteklih godina; konstantan porast nezaposlenosti te smanjenje raspoloživog dohotka građana. Vjeruje se da je gotovo pola milijuna Grka migriralo od početka krize.

Grčko gospodarstvo je u 2015. godini pokazalo znakove oporavka gospodarstva. Očekuje se da će se rast nastaviti i u drugoj polovici 2016. godine te da će još više rasti 2017. godine.

U 2016. godini očekuje se porast realnog BDP-a za 0,3% kao posljedica povećanja izvoza dobara i usluga te dobre turističke sezone. Također se u 2016. godini očekuje suficit tekućeg računa zbog poboljšanja konkurentnosti Grčke. Očekuje se daljnji pad nezaposlenosti budući je 2014. godine nakon dugo vremena zabilježen njezin pad. Zbog padanja cijena nafte na svjetskom tržištu očekuje se blagi pad cijena i u Grčkoj. Ovakve prognoze za Grčku najviše ovise o pozitivnim financijskim i trgovinskim kretanjima. Ukoliko dođe do nevjerojatno brzog povratka povjerenja javnosti, naročito velikih ulagača u financijski sustav, može se očekivati oporavak gospodarstva i porast potrošnje. U slučaju da aktualna izbjeglička kriza ostavi negativan utisak na turizam i trgovinu može se očekivati daljnje slabljenje grčkog gospodarstva.

Iz gore navedenog, može se zaključiti kako je za oporavak grčkog gospodarstva potrebno poboljšanje cijele skupine varijabli, a ne samo jednog faktora.

Analitičari su izračunali da će se dužničko ropstvo Grčke nastaviti do 2059. godine uz pretpostavku godišnjeg proračunskog viška od 3,5% BDP-a. Do sada, dug koji Grčka mora vratiti svojim kreditorima do 2059. godine premašuje 300 milijardi eura. (Alter Mainstream Info, 2016.)

Problem oko grčkog duga može se pridodati činjenici da je veliki dio novaca koji je Grčka dobivala putem programa pomoći odlazio na spašavanje grčkih privatnih banaka te na servisiranje dugova i plaćanje kamata.

Tablica 2: Predviđanja ekonomskih pokazatelja za Grčku; proljeće 2016.

GRČKA	2014	2015	2016	2017
Rast BDP %	0,7	-0,2	-0,3	2,7
Inflacija %	-1,4	-1,1	-0,3	0,6
Nezaposlenost %	26,5	24,9	24,7	23,6
Proračunski deficit % BDP	3,6	7,2	3,1	1,8
Bilanca tekućeg računa % BDP	-3,0	-0,2	0,6	1,3

Izvor: izrada autorice prema podacima European Commission, Economic and Financial Affairs, EU Economic Situation, Economics of the Member States: Greece, European Economic Forecast Spring, Forecast for Greece, May 2016.

Tablica 2 prikazuje ekonomska predviđanja za Grčku. Objavljena je na službenim stranicama Europske komisije u svibnju 2016. godine.

Iz tablice se može zaključiti kako Europska komisija u 2017. godini očekuje poboljšanje ekonomske situacije te tako predviđa porast BDP-a Grčke od 2,7% te porast inflacije na 0,6%. Očekuje se i daljnji pad nezaposlenosti na 23,6%. Očekivani proračunski deficit u 2017. godini iznosio bi 1,8%. Bilanca tekućeg računa Grčke prema procjenama EK trebala bi iznositi 1,3%.

Tablica 3: Predviđanja kretanja javnog duga Grčke u % BDP-a u razdoblju 2016.-2032.

GODINA	EB	EK/ESB	MMF
2016.	187,7	200,9	176,2
2017.	185,8	198,6	169,7
2018.	178,4	190,7	162,3
2019.	170,5	182,3	155,8
2020.	163,1	174,5	149,4
2025.	133,7	144,4	130,5
2030.	114,4	122,2	114,3
2032.	103,2	114,0	108,6

Izvor: izrada autorice prema podacima Greece Economy Monitor Outlook 2016.; Eurobank Global Market Research

U tablici 3 prikazana su predviđanja od strane Europske banke, Europske komisije, Europske središnje banke te Međunarodnog monetarnog fonda o kretanju javnog duga Grčke u razdoblju do 2032. godine.

Očekuje se postupno godišnje smanjenje javnog duga u svim provedenim istraživanjima. Najbolje projekcije za Grčku prikazane su od strane MMF-a. U 2032. godini prema projekcijama Europske banke javni dug će iznositi 103,2% BDP-a što je veliko smanjenje u odnosu na iznos javnog duga od 176,9% BDP-a koliko je iznosio u 2015. godini.

Do 2032. godine dug je put ali uz racionalno korištenje sredstava državnog proračuna i uz procvast gospodarstva Grčka bi projekcije mogla ostvariti.

Oporavak grčkog gospodarstva nije nemoguć ali je potrebno provesti mnogo reformi. Grčka se 1970. godine mogla pohvaliti najbržim rastom BDP-a u zapadnoj Europi, ostvarivala je prosječnu godišnju stopu rasta BDP-a od 8%, inflacija je bila niska, a izvoz na zavidnoj razini s godišnjim povećanjem industrijske proizvodnje od 10%.

Na temelju navedenih podataka povratak starim „korijenima“ definitivno je moguć. Potrebno je prije svega smanjiti državnu potrošnju, smanjiti izdatke za zaposlene u javnom sektoru te za mirovine na način da se poveća granica životne dobi za odlazak u mirovinu. Veliku pozornost potrebno je usmjeriti na reformu poreznog sustava, pojednostaviti ga i učiniti birokraciju učinkovitijom kako bi porezna evazija bila smanjena na minimalnu razinu. Grčki porezi su među najvišima u Europi, ali je naplata poreza na prosječnoj razini ili čak ispod prosjeka Europske unije.

Potrebno je iskorijeniti sivu ekonomiju putem raznih subvencija i poticaja domaćoj industriji posebno na razini malog i srednjeg poduzetništva. Turizam i brodogradnja bili su godinama najznačajniji čimbenici grčkog gospodarskog rasta, te se investicije u njihovo oživljavanje nikako ne smiju zaobići. Potrebno je povratiti povjerenje investitora koji će svoj novac usmjeriti u oživljavanje grčkog gospodarstva, a najbolji način za to je pokazati volju i odlučnost za napuštanje starih uzanci prekomjernog zaduživanja.

Vrlo bitno je spriječiti odlazak mlade radne snage iz zemlje; potrebno je pobuditi interes domaćeg stanovništva osiguravajući im radna mjesta te priliku za svijetlu budućnost.

Najvažnije od svega je pronaći zajedničke interese između stanovništva i vlade koja će umjesto vlastitih interesa oslušivati potrebe svojih građana i s kojima će ostvarivati bolju i sigurniju budućnost sadašnjem stanovništvu ali i novim naraštajima.

7. Zaključak

Od 2008. godine pa sve do danas ne može se reći kako je Grčka uspješno savladala krizu. Iako postoje tragovi oporavka grčkog gospodarstva, još uvijek se sa sigurnošću ne može reći da je izbjegla svoj bankrot (po tko zna koji put do sada). Prečesti bankroti Grčke kroz povijest doveli su do one poznate narodne uzrečice „dužan kao Grčka“.

Grčka je zbog svoje sklonosti zaduživanju izgubila pojam o činjenici da to nije njezin novac i da taj novac treba vratiti uvećan za iznos kamata. Predviđanja su da će Grčka svoje (dosadašnje) dugove otplaćivati do 2059. godine. Opće poznata stvar je da stanovništvo koje je najmanje krivo za stanje u kojem se Grčka danas nalazi snosi najveći teret jer porezni obveznici su ti koji dugove u konačnici otplaćuju. Otplaćivati će ga i naraštaji koji još možda nisu ni rođeni.

Korupcija, porezna evazija, siva ekonomija, neučinkovita javna uprava samo su neki od razloga zbog kojih se Grčka ne može izvući iz dužničkog ropstva. Pad industrijske proizvodnje i osobnih primanja, porast nezaposlenosti, pad popularnosti Grčke kao turističke destinacije, zatvaranje trgovina i poduzeća zasigurno neće pridonijeti gospodarskom oporavku zemlje, a to je prikaz stvarnog stanja u kojem se Grčka nalazila proteklih godina.

Da bi grčko gospodarstvo ponovo oživjelo prije svega je potrebno postaviti održive makroekonomske ciljeve i stvoriti povoljnu investicijsku klimu. Zahvaljujući implementaciji određenih mjera nametnutih od strane „velike trojke“ (smanjenje javnih rashoda; plaća i beneficija) došlo je do smanjenja cijena rada i troškova proizvodnje. Budući je turizam Grčke karika koja u državni proračun uplaćuje najviše prihoda, potrebno se usmjeriti na poboljšanje ponude i jačanje atraktivnosti destinacije.

Niti jedna država se ne bi smjela osloniti samo na turizam kao izvor prihoda i simbol jakog gospodarstva jer utjecaj raznih čimbenika kao primjerice aktualna izbjeglička kriza ili pak teroristički napadi mogu naštetiti popularnosti destinacije i to na dugi rok. Stoga je prije svega važno ojačati industriju temeljem koje će se moći ojačati konkurentnost države te povećati izvoz i trgovina. Kao što međusobna povezanost određenih negativnih trendova vuče ka slabljenju gospodarstva i krizi, tako i pozitivni trendovi mogu dovesti do pozitivnih promjena i procvata gospodarstva.

Trend zaduživanja zbog financiranja proračunskog deficita i javnog duga treba iskorijeniti ne samo u Grčkoj nego u svim prezaduženim državama. Umjesto trošenja pozajmljenog novca na servisiranje dugova i njihovih kamata, novac treba uložiti na ona mjesta koja će ga oploditi i stvoriti vlastiti izvor prihoda za otplaćivanje dospjelih kredita.

Stanje u Grčkoj je zaista ozbiljno; svako novo zaduživanje grčke vlade stvara sve manje šanse za dugoročni oporavak zemlje. Možda je to samo trend, a možda je Grčka vlada jednostavno navikla ne otplaćivati primljene zajmove. Kroz povijest joj se takvo ponašanje toleriralo pa se možda vodi logikom da ni u kom scenariju bankrot Grčke nije moguć, pogotovo dok Europska unija strahuje od posljedica izlaska Grčke iz eurozone.

Literatura

Knjige:

1. ALIBER, R., KINDLEBERGER, C. (2005.) *Najveće svjetske financijske krize, manije panike i slomovi*. Peto izdanje. Zagreb: Masmedia Zagreb.
2. BABIĆ, A., BABIĆ, M. (2008.) *Međunarodna ekonomija*, Sedmo izdanje. Zagreb: Sigma savjetovanja d.o.o.
3. BILAS, V., GRGIĆ, M. (2008.) *Međunarodna ekonomija*, Zagreb: Lares plus d.o.o.
4. BOŽINA, M. (2008.) *Pravni aspekti monetarne suverenosti*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković“.
5. KERSAN, ŠKABIĆ I. (2012.) *Ekonomija Europske unije*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Članci:

1. AHEC-ŠONJE, A. (2002.) Analiza osjetljivosti bankarskog sustava-primjena signalne metode *Ekonomski pregled* 53 (9/10) str. 807-848.
2. AHEC-ŠONJE, A. (1999.) Navješćujući indikatori valutnih i bankarskih kriza: Hrvatska i svijet *Privredna kretanja i ekonomska politika* 75 str. 31-85.
3. ARGHYROU, M., TSOUKALAS, J. (2010.) The Greek Debt Crisis: Likely Causes, Mechanics and Outcomes *Cardiff Economics Working Papers* str. 1-31.
4. ARSIĆ, M., RANĐELOVIĆ, S. (2015.) Grčka kriza – uzroci, mitovi i pouke *Kvartalni monitor* br. 41 (4-6/2015) str. 56-60.
5. BALETIĆ, Z. (2009.) Kriza i antikrizna politika *Ekonomski pregled* 60 (1-2) str. 99-106.
6. BELKIN, P., MIX, D., NELSON, R. (2010.) Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications *Congressional Research Service* str. 1-25.
7. BENIĆ, Đ. (2012.) Ekonomska kriza u Europi i hrvatsko gospodarstvo *Ekonomska misao i praksa* DBK XXI 2, str. 847-854.
8. CIMEŠA, M. (n.d) Suočavanje sa ekonomskom krizom u Grčkoj, str. 1-15.
9. CLAESSENS, S., KOSE, A. (2013.) Financial Crises: Explanations, Types and Implications *IMF Working Paper* (13/28) str.1-65.

10. EUROBANK GLOBAL MARKET RESEARCH (2015.) Greece Macroeconomic Outlook 2016 *Greece Macro Monitor* str. 1-37.
11. GRGIĆ, D., KORDIĆ, G. (2011.) Analogija krize zemalja s margine eurozone s krizom u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj *Ekonomska misao i praksa* 1 DBK XX str. 203-224.
12. ILIĆ, M. (2013.) Razvoj globalne financijske krize i utjecaj na promjene u financijskom sustavu i gospodarstvu *Oeconomica Jadertina* (1/2013) str. 88-103.
13. INTERNATIONAL MONETARY FUND COUNTRY REPORT (2016.) No. 16/130, Greece, Preliminary Debt Sustainability Analysis – Updated Estimated And Further Considerations str. 1-22.
14. JURČIĆ, Lj. (2010.) Financijska kriza i fiskalna politika *Ekonomski pregled* 61 (5/6) str. 317-334.
15. KAMINSKY, G., REINHART, C. (1999.) The Twin Crises: The Cases of Banking and Balance of Payments Problems *The American Economic Review* Vol. 89 No. 3 str. 473-500.
16. KOLLINTZAS, T., PAPAGEORGIOU, D., VASSILATOS, V. (2012.) An Explanation of the Greek Crisis: „The Insiders - Outsiders Society“ str. 1-46.
17. KOURETAS, P.G. (2010.) The Greek Crisis: Causes and Implications *Panoeconomicus* (4/10) str. 391-404.
18. KRZNAR, I. (2004.) Valutna kriza: teorija i praksa s primjenom na Hrvatsku *Hrvatska narodna banka* I-13 (2/2004) str. 1-39.
19. LETICA, B. (2010.) Prva svjetska financijska kriza u dvadeset i prvom stoljeću: uzroci i posljedice, Delkelet-Europa-South-East Europe *International Relations Quarterly* Vol.1 str. 1-13.
20. LYRINTZIS, C. (2011.) Greek Politics in the Era of Economic Crisis: Reassessing Causes and Effects *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe* No. 46 str. 1-29.
21. MARKANTONATOU, M. (2013.) Diagnosis, Treatment, and Effects of the Crisis in Greece, A „Special Case“ or a „Test Case“ *MPIFG Discussion Paper* (13/3) str. 1-27.
22. MIHALJEK, D. (2009.) Globalna financijska kriza i fiskalna politika u Središnjoj i Istočnoj Europi: hrvatska proračunska odiseja u 2009. godini *Financijska teorija i praksa* 33 str. 241-276.

23. MITSOPOULOS, M., PELAGIDIS, T. (2011) Understanding the Greek Crisis
World Economics Vol. 12 No. 1 (1/3) str. 177-192.
24. OBADIĆ, A. (2011.) Utjecaj financijske krize na globalno tržište rada *EFZG Serija članaka u nastajanju* (11/07) str. 1-16.

Internet izvori:

1. Alter Mainstream Info, <http://www.altermainstreaminfo.com.hr/vijesti/izdaja-grcke-se-nastavlja-tsipras-trazi-1482> (pristupljeno 7. kolovoz 2016.).
2. BBC, <http://www.bbc.com> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
3. Centar za ekonomski razvoj i poslovne politike <http://cerpcentar.com> (pristupljeno 3. rujna 2016.).
4. Enterprise Greece Invest and Trade, <http://www.enterprisegreece.gov.gr> (pristupljeno 10. rujna 2016.).
5. Europa-European Union website, the official EU website, <http://europa.eu/> (pristupljeno 11. kolovoz 2016.).
6. European Central Bank, <http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (pristupljeno 11. kolovoz 2016.).
7. European Commission, <http://ec.europa.eu> (pristupljeno 11. kolovoz 2016.).
8. European Financial Stability Facility, <http://www.efsf.europa.eu> (pristupljeno 11. kolovoz 2016.).
9. European Stability Mechanism, <http://www.esm.europa.eu> (pristupljeno 11. kolovoz 2016.).
10. Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat> (pristupljeno 11. kolovoz 2016.).
11. Greece Greekreporter, <http://greece.greekreporter.com> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
12. Index, <http://www.index.hr> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
13. Indexmundi, <http://www.indexmundi.com> (pristupljeno 3. rujna 2016.).
14. Institut za javne financije, <http://www.ijf.hr> (pristupljeno 10. rujna 2016.).
15. International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/index.htm> (pristupljeno 10. rujna 2016.).
16. Jutarnji list, <http://www.jutarnji.hr/globus> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
17. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <http://gd.mvep.hr/> (pristupljeno 3. rujna 2016.).

18. Novi list, <http://www.novilist.hr> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
19. Portal novosti, <http://www.portalnovosti.com> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
20. Poslovni dnevnik, <http://www.poslovni.hr> (pristupljeno 25. kolovoz 2016.).
21. Slobodna Dalmacija, <http://www.slobodnadalmacija.hr> (pristupljeno 3. rujna 2016.).
22. The Globalist, <http://www.theglobalist.com> (pristupljeno 14. rujna 2016.).
23. The Guardian, <https://www.theguardian.com> (pristupljeno 14. rujna 2016.).
24. The New York Times, <http://www.nytimes.com> (pristupljeno 14. rujna 2016.).
25. The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) <http://www.oecd.org/> (pristupljeno 28. rujna 2016.).
26. The Real News Network, <http://therealnews.com> (pristupljeno 3. rujna 2016.).
27. The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com> (pristupljeno 3. rujna 2016.).
28. United Nations Conference on Trade and Development, <http://unctad.org> (pristupljeno 3. kolovoza 2016.).
29. Worldwide-Tax, <http://www.worldwide-tax.com> (pristupljeno 7. rujna 2016.).

Popis slika, tablica i grafikona

Popis slika:

Slika 1: Financijska struktura prvog paketa pomoći zemalja članica eurozone i MMF-a Grčkoj u milijardama dolara 35

Popis tablica:

Tablica 1: Paket pomoći MEFS Grčkoj u 2015. i 2016. godini 38
Tablica 2: Predviđanja ekonomskih pokazatelja za Grčku; proljeće 2016. 52
Tablica 3: Predviđanja kretanja javnog duga Grčke u % BDP-a u razdoblju 2016.-2032. 53

Popis grafikona:

Grafikon 1: Struktura BDP-a Grčke po djelatnostima u 2013. godini 15
Grafikon 2: BDP u milijunima dolara u razdoblju 2000.-2014. 19
Grafikon 3: Stopa rasta BDP-a u razdoblju 2000.-2014. u % 20
Grafikon 4: BDP per capita u tisućama dolara u razdoblju 2000.-2014. 21
Grafikon 5: Inflacija u razdoblju 2000.-2014. u % 22
Grafikon 6: Nezaposlenost u % u razdoblju 2000.-2014. 23
Grafikon 7: Izvoz dobara i usluga u milijunima dolara u razdoblju 2005.-2015. 24
Grafikon 8: Izravna inozemna ulaganja u Grčko gospodarstvo u milijunima dolara u razdoblju 2000.-2014. 25
Grafikon 9: Struktura ulaganja izravnih inozemnih investicija u razdoblju 2000.-2014. 26
Grafikon 10: Javni dug Grčke u razdoblju 2004.-2015. u % BDP-a 27
Grafikon 11: Proračunski deficit Grčke u razdoblju 2006.-2015. u % BPP-a 28
Grafikon 12: Struktura grčkog javnog duga krajem 2015. godine 39
Grafikon 13: Javni dug odabranih zemalja EU u usporedbi s prosjekom EU28 2015. godine u % BDP-a 40

Sažetak

Financijske krize nisu nikakva novina modernog doba. One postoje otkad postoji svijet samo su posljednjih godina postale sve učestalije. Financijske krize velikih razmjera u prošlosti su se javljale kao posljedica ratova, prirodnih katastrofa te velike nejednakosti u društvu. Danas krize nastaju također zbog velikih društvenih nejednakosti, globalizacije te neučinkovitih ekonomskih politika.

Od 2008. godine kada je izbila globalna financijska kriza, Grčka se nije izvukla iz recesije koju je kriza uzrokovala. Brojni paketi financijske pomoći koje je Grčka dobivala od raznih svjetskih i europskih institucija, uglavnom su služili za pokrivanje proračunskog deficita te otplatu postojećih dugova i njihovih kamata.

Visok proračunski deficit i javni dug, povijesno visoka stopa nezaposlenosti, pad proizvodnje te BDP-a posljedica su grčkog prekomjernog zaduživanja.

Prema podacima MMF-a Grčka će do 2032. godine smanjiti javni dug sa sadašnjih 176% BDP-a na 108% BDP-a. Na temelju tih podataka može se zaključiti kako Grčku čeka dug i težak put u namjeri da vrati svoje gospodarstvo na razinu učinkovitosti prije 2008. godine.

Ključne riječi: financijska kriza, Grčka, recesija, nezaposlenost, javni dug

Summary

Financial crisis are not something that came out in the past few years. They exist as long as the world exists but they did not occurred so frequently as they do nowadays. In the past, financial crisis were result of wars, natural disasters and social inequalities. Nowadays, financial crisis are also caused by social inequalities but also globalisation and ineffective economy policies.

Since the 2008. when the global crisis occurred, Greece has been facing an economy recession. A lot of financial packages were given to Greece in order to save the economy from the collapse. Greece instead, used the money to finance its government debt and budget deficit, as well as paying off existing debts and its interests.

High government debt and budget deficit, historically high level of unemployment rate, weak industrial production and low GDP are result of Greek excessive indebtedness. According to IMF data, Greece will reduce its government debt by present 176% of GDP to 108% GDP until 2032. Based on this, Greece has a long and difficult path to cope with in order to restore its economy growth as it was before the crisis occurred.

Key words: financial crisis, Greece, recession, unemployment, government debt